

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ

หลักเกณฑ์ทั่วไปของการบังคับโทษโดยไม่ใช้เรือนจำ

ในบทนี้ผู้เขียนจะทำการศึกษาความเป็นมาและวิวัฒนาการของการบังคับโทษทางอาญาว่ามีที่มาอย่างไร ศึกษาวัตถุประสงค์ของการลงโทษและการบังคับโทษทางอาญา นอกจากนี้ยังศึกษาแนวความคิดการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังควบคู่ไปด้วย และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยการไม่ใช้เรือนจำในรูปแบบต่าง ๆ และเกณฑ์การกำหนดอายุของผู้สูงอายุ และการนำมามาตรการบังคับโทษทางอาญามาใช้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับมาตรการแทนการบังคับโทษจำคุกของผู้กระทำความผิดที่เป็นสูงอายุในบทต่อไป

2.1 ความเป็นมาและวิวัฒนาการของการบังคับโทษทางอาญา

“กฎหมายบังคับโทษ” คือ กฎหมายที่ว่าด้วยมาตรการลงโทษซึ่งบัญญัติถึงการบังคับโทษจำคุกเสรีภาพในเรือนจำเป็นกฎหมายที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา⁶ การบังคับโทษเป็นมาตรการในการดำเนินการเกี่ยวกับโทษจำคุก และโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล⁷ และเนื่องจากอำนาจในการบังคับโทษเป็นอำนาจของรัฐ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจึงถือเป็นกฎหมายปกครองพิเศษและมีความแตกต่างจากกฎหมายบังคับโทษตามมาตรการอื่น ๆ เพราะมีการบัญญัติเฉพาะถึงวิธีการและขั้นตอนการจำกัดเสรีภาพ⁸ จากความหมายของกฎหมายบังคับโทษดังกล่าวที่ว่ากฎหมายบังคับโทษเป็นการดำเนินการโดยอาศัยอำนาจรัฐ ดังนั้นกระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายบังคับโทษต้องอยู่ภายใต้หลักการพื้นฐานของกฎหมายและการดำเนินการบังคับโทษจำคุกที่ดีคือต้องมีความเป็นเสรีนิยม เป็นประชาธิปไตย และต้องกระทำเพื่อสังคม ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการยกให้ผู้ต้อง

---

⁶ จาก กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ ศึกษากรณีการลดวันต้องโทษจำคุก (น. 6), โดย ชีรรัตน์ สัมมา, 2546, กรุงเทพฯ.

⁷ vgl. Etva Claus Roxin, Strafverfahrensrecht (pp. 430 – 431).

⁸ วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (น. 21). เล่มเดิม.

ถูกบังคับโทษเป็นประธานของการบังคับโทษ⁹ การบังคับโทษอาญาเป็นกระบวนการที่อยู่นอกวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือการบังคับโทษอาญาต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ ซึ่งกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษที่สำคัญของประเทศไทยได้แก่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และกฎกระทรวงซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 นอกจากนี้ยังมีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในภาค 7 ว่าด้วยการอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาและอภัยโทษ ก็เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการบังคับโทษเช่นกัน¹⁰

วิวัฒนาการของการบังคับโทษทางอาญาแต่เดิมมาตรการบังคับทางอาญาในสังคมกึ่งกระทำในระดับครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน เป็นแรกเริ่มตามลำดับ เช่น ผู้ใหญ่ว่ากล่าวตักเตือนหรือลงโทษผู้น้อย เป็นต้น กระทั่งสังคมขยายตัวและมีความซับซ้อนขึ้น การใช้มาตรการบังคับทางอาญาจึงไม่อาจกระทำได้ด้วยปัจเจกบุคคลเพื่อการแก้แค้นเช่นสมัยเดิม และเพื่อความเป็นท่าแก่ผู้ถูกกล่าวหา เกิดเป็นระบบที่ผู้ปกครองหรือรัฐจะยื่นมือเข้ามาดำเนินการนี้โดยเหมาะสมกับความผิดที่เกิดขึ้น¹¹ มาตรการบังคับทางอาญาเป็นวิธีการหนึ่งที่สังคมใช้ตอบโต้ผู้ล่วงละเมิดกฎระเบียบของสังคม และเป็นสิ่งจำเป็นมาแต่โบราณนับจากการกำเนิดสังคมที่เดียว ที่มีการเรียนรู้กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อกันในสังคมผ่านการตราขังและลงโทษ¹² การลงโทษก็เป็นมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมสังคม เพื่อจำกัดขอบเขตความประพฤติของคนในสังคมให้รักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี และให้เกิดเสถียรภาพแก่สังคมโดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กำกับดูแลให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนจะได้รับการลงโทษและโทษที่จะลงโทษในสมัยนั้นก็คือการทรมานร่างกายผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความเสียหายทางทรัพย์สิน ประจานหรือลดฐานะทางสังคมแก่ผู้กระทำความผิดให้เกิดความละอาย ถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม ต่ำต้อยหรือถูกจำกัดสิทธิบางประการ และหากผู้กระทำความผิดนั้นได้กระทำความผิดร้ายแรงก็จะต้องถูกตัดขาดออกไปจากสังคม สำหรับการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดในประเทศไทยตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบันก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับหลักการดังกล่าวมา¹³

⁹ จาก *การบังคับโทษในประเทศไทย: การบังคับโทษจำคุก* (น. 246), โดย ธาณี วรรณทรัพย์ ข, 2552, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

¹⁰ จาก *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (น. 46), โดย คณิต ฌ นคร, 2549, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

¹¹ From *The purpose of criminal punishment*. 21 Mod. L. Rev., by Gerald Gardiner, 1958.

¹² จาก *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป*, โดย ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, 2551, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

¹³ จาก *คำอธิบายเปรียบเทียบพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 เรียงมาตรา กับกฎกระทรวง และมาตรฐานทั่วไปในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง* (น. 10), โดย ประเสริฐ เมฆมณี, 2526, กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

ต่อมาในปี ร.ศ. 115 มีพระราชบัญญัติยกเลิกอาญาจารีตนครบาล ให้อำนาจศาลยุติธรรม กำหนดโทษผู้กระทำความผิดได้ เว้นแต่โทษประหารชีวิต ริบราชบาทว์ และโทษจำคุกตลอดชีวิต โดยโทษเหล่านี้ยังคงต้องนำความกราบบังคมทูลให้ทรงพิจารณากำหนดโทษอยู่เช่นเดิม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 มาตรา 247 ซึ่งบัญญัติว่า “คดีที่จำเลย ต้องประหารชีวิต ห้ามมิให้บังคับตามคำพิพากษาจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวล กฎหมายว่าด้วยอภัยโทษแล้ว ฯลฯ” การประหารชีวิตให้กระทำเมื่อพ้นกำหนด 60 วัน นับแต่วันฟัง คำพิพากษา เว้นแต่ กรณีที่มีการถวายเรื่องราว หรือคำแนะนำขอพระราชทานอภัยโทษ ก็ให้ทุเลา การประหารชีวิตต่อไปได้ และการยื่นเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษในกรณีมีคำพิพากษา ประหารชีวิตให้ถวายได้ครั้งเดียวเท่านั้น ส่วนวิธีการขอพระราชทานอภัยโทษนั้นบัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 มาตรา 259 ว่า “ถ้าผู้ถวายเรื่องราวซึ่งต้องจำคุก อยู่ในเรือนจำ จะยื่นเรื่องราวต่อพศติหรือผู้บัญชาการเรือนจำก็ได้” พศติหรือผู้บัญชาการเรือนจำ มีหน้าที่ต้องออกใบรับให้แก่ผู้ที่ยื่นเรื่องราว และให้รับส่งเรื่องดังกล่าวให้รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย นอกจากเรื่องอภัยโทษดังกล่าวแล้ว กฎหมายยังมีการบัญญัติถึงวิธีการว่าด้วยการขอพระราชทานเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาหรือขอลดโทษด้วยโดยใช้วิธีการอย่างเดียวกัน เช่น ประวิงการลงโทษไว้ก่อน เป็นต้น¹⁴

2.2 วัตถุประสงค์ของการลงโทษและวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก

2.2.1 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

การลงโทษ คือ การปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการปฏิบัตินั้น ได้รับ ผลร้าย เนื่องมาจากการที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติหรือทำการที่ฝ่าฝืนกฎ กติกาของสังคม โดยรัฐจะเป็นผู้ทำ หน้าที่จัดการให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้าย การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคม จากผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ การป้องกันแบ่งออกเป็น การป้องกันทั่วไป และการป้องกันพิเศษ มาตรการบังคับทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันทั่วไป (General Prevention/ Generalprvention) คือ การลงโทษผู้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 อัน ได้แก่ การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่ใช้ ข่มขู่มิให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในทางเดียวกัน หรือกระทำเป็นแบบอย่าง อันจะเป็นการบังคับ จิตใจของบุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันนั้น ให้ยุติความคิดนั้น ๆ มาตรการบังคับ

¹⁴ จาก สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย (น. 310), โดย เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ, 2529, กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำรา สหามคมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันพิเศษ (Special Prevention / Spezialprvention) เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย ใช้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดแบบเดียวกันซ้ำอีก และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชีวิตหรือทรัพย์สินของผู้อื่น อันอาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นทางเลือกที่ศาลสามารถที่จะสั่งให้นำมาใช้ควบคู่ไปกับการลงโทษหรือเลือกใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยมาบังคับใช้แทนมาตรการลงโทษทางอาญาได้ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อภารกิจหลักในการคุ้มครองสังคม และป้องกันการกระทำความผิดกฎหมายอาญา ทั้งนี้การเลือกใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย อันเป็นมาตรการป้องกันพิเศษมาใช้ควบคู่ไปกับการลงโทษหรือแทนมาตรการลงโทษ ก็เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา กล่าวคือ¹⁵

(1) การป้องกันทั่วไป (General Prevention/Generalprvention) โดยการลงโทษการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมาย เพื่อให้ผู้กระทำความผิดทราบว่าได้กระทำในสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ และเพื่อให้บุคคลอื่นทั่วไปเห็นว่าหากมีการกระทำเช่นนี้เกิดขึ้น การกระทำนั้นก็จะไม่เป็นที่ยอมรับ บุคคลย่อมจะต้องได้รับโทษจากการกระทำที่ผิดต่อกฎหมาย

(2) การป้องกันพิเศษ (Special Prevention/Spezialprvention) เป็นการป้องกันมิให้ผู้ที่เคยกระทำความผิดกลับมาก่ออันตรายต่อสังคมได้อีกในอนาคต โดยการใช้อนุมาตรการฟื้นฟูและป้องกันในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่ต้องรับโทษนั้นได้รู้สึกสำนึกว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำที่ผิด อันเป็นพฤติกรรมที่คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่พึงประสงค์จะให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น จึงต้องนำเข้าสู่กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีนั้นให้หมดไป¹⁶ โดยมีทฤษฎีการลงโทษที่สำคัญ ดังจะกล่าวต่อไป¹⁷

การลงโทษทางอาญา คือ ผลแห่งความผิดที่ผู้กระทำจะได้รับเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎ กติกาที่รัฐกำหนดวางไว้ ซึ่งการลงโทษย่อมจะก่อให้เกิดความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน และเกิดความไม่พึงพอใจแก่ผู้ที่ต้องได้รับโทษดังกล่าว โดยนักวิชาการมีความเห็นว่าการลงโทษไม่ควรเป็นเรื่องที่กระทำเพื่อการแก้แค้นผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะเป็นการกระทำเพื่อคุ้มครองผู้กระทำความผิดมิให้ถูกแก้แค้นจากผู้เสียหาย เนื่องจากการแก้แค้นกันเองย่อมก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม ดังนั้นการยับยั้งมิให้มีการกระทำความผิดที่กฎหมายห้าม การก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานน้อยที่สุด ทั้งต่อผู้กระทำความผิดและต่อผู้อื่นในสังคม การให้ผู้กระทำความผิดสำนึกผิดในการ

¹⁵ จาก *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก* (น. 33), โดย ธาณี วรภัทร์ ค, 2553, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

¹⁶ แหล่งเดิม.

¹⁷ จาก *หลักกฎหมายอาญา: การลงโทษ* (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ) (น. 69), โดย อุทิศ แสนโกสติก, 2515, 23 มีนาคม.

กระทำของตน ตลอดจนการแสดงออกว่าสังคมไม่ยอมรับการกระทำความคิดนั้น¹⁸ จึงเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดทั่วไปให้สามารถกลับตัวมาเป็นคนดีและสามารถที่จะกลับเข้ามาอยู่ร่วมกับบุคคลทั่ว ๆ ไปในสังคมได้อย่างสงบสุขภายหลังจากที่ต้องถูกบังคับโทษทางอาญาแล้ว

วัตถุประสงค์ของการลงโทษดังกล่าวก็เพื่อให้ผู้รับโทษรู้สึกสำนึกว่ากรกระทำของตนเป็นการกระทำผิดและเป็นพฤติกรรมที่คนในสังคมไม่พึงประสงค์ ในทางทฤษฎีได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษไว้ 4 ประการ ได้แก่ การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน การป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิด การทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถไปกระทำความผิดอีก และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด¹⁹ กล่าวคือ

1) การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (retribution) ทฤษฎีนี้มีความหมายหลายประการ แตกต่างกันไปตามยุคสมัย โดยอาจหมายความถึง การแก้แค้น (vengeance) หรือการชดใช้ความผิด (expiation) โดยในปัจจุบันกลุ่มประเทศแถบตะวันตก โดยเฉพาะในสหราชอาณาจักรให้ความหมายว่าหมายความถึงการที่ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ (just desert) การติเตียน (censure) หรือการประณาม (denunciation)

ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของ “การแก้แค้น” (vengeance)²⁰ จะถือว่าการลงโทษเป็นการแสดงอย่างชัดเจนและยืนยันถึงความเกลียดชังที่มีต่อการกระทำความผิด และทำให้เกิดความชอบธรรมในการลงโทษ เพราะกฎหมายอาญามีพื้นฐานมาจากกฏศีลธรรม เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอันเป็นการล่วงละเมิดศีลธรรมของชุมชน กฎหมายจึงได้ดำเนินบทบาทในเชิงสังคมบนหลักการที่ว่า เป็นความชอบธรรมทางศีลธรรมที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด โดยรัฐจะดำเนินการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ ดำเนินการแทนผู้เสียหาย ญาติ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแก้แค้นกันเอง และสนองมโนธรรมของคนในสังคมที่ต้องให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิด เนื่องจากเชื่อว่าการแก้แค้นเป็นสัญชาตญาณเฉกเช่นเดียวกับสัตว์ที่มักจะกัดต่อบเมื่อถูกทำร้าย การแก้แค้นผู้กระทำความผิดจึงไม่ใช่เพียงเรื่องที่สังคมยอมรับกันแต่เป็นความต้องการในฐานะที่

¹⁸ Walker Aims of Punishment, 1971, pp. 48-65. (อ้างถึงใน ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา (น. 365), โดย ประธาน วัฒนาวชิษฐ์, 2546, กรุงเทพฯ: ปรกาศพริ้ง).

¹⁹ *CMV Clarkson and HM Keating Criminal Law: Text and Materail* (p. 23), 1998, London: Sweet & Maxwell.

²⁰ From *A History of the Criminal Law of English Vol. II.* (pp. 81-82), by James Fitzjames Stephen, 1883.

เป็นทางระบายออก เพราะหากไม่มีการลงโทษก็จะต้องมีการอดกลั้นความรู้สึกที่ไม่ชอบธรรมนั้น จนอาจถึงจุดระเบิดอันนำไปสู่การลุกฮือและกระทำการในเรื่องที่ไม่พึงประสงค์²¹

ส่วนทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของ “การชดใช้ความผิด” (expiation) เกิดขึ้นจากความเชื่อที่ว่า ผู้กระทำความผิดจะต้องชดใช้ความผิดที่ได้กระทำจึงต้องทนรับความทุกข์ เรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องทำนองเดียวกับการแก้แค้นทดแทน เพราะผู้กระทำความผิดจะต้องชดใช้หนี้ ต่อสังคม และการที่ต้องรับผิดดังกล่าวจะทำให้สังคมยอมรับเพราะมีการลงโทษแล้ว แนวความคิดนี้มีพื้นฐานมาจากอิทธิพลของศาสนา แต่มีนักวิชาการบางท่านเห็นว่าเป็นเรื่องจิตวิทยาที่ผู้กระทำความผิดเองต้องการจะชดใช้ความผิด

ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของ “การลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ” (just desert) ถือเป็นแนวความคิดใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากมีกระแสคัดค้านทฤษฎีป้องกันและทฤษฎีแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด²² และเห็นกันว่าควรลงโทษผู้กระทำความผิดเพราะเขาควรจะได้รับ²³ โดยในปัจจุบันทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของ “การลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ” ถือเป็นทฤษฎีหลักของการลงโทษทางอาญาในสหราชอาณาจักร ตาม Criminal Justice Act 1991²⁴ และมลรัฐส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกา ก็ได้มีการปฏิรูปการลงโทษโดยยึดถือแนวความคิดเรื่องการลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดที่กระทำนี้²⁵ Clarkson และ Keating ได้กล่าวว่าทฤษฎีดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นตามแนวความคิดของ Kant ที่ว่า บุคคลจะต้องรับโทษหากทำการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งด้วยวิธีการนี้จะทำให้มนุษย์เคารพต่อตนเอง และรับผิดชอบในการกระทำของตนที่ได้เลือกที่จะกระทำความผิด เพราะการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงอาจจะเป็นการปฏิบัติต่อมนุษย์เฉกเช่นเดียวกับสัตว์เลี้ยง ทั้งนี้ เนื่องจากทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ได้กำหนดไว้ว่าบุคคลมีหน้าที่ที่จะไม่ทำสิ่งที่กระทบต่อสิทธิของผู้อื่น กฎหมายจึงได้กำหนดให้ชัดเจนเพิ่มเติมว่าบุคคลทุกคนจะต้องเคารพกฎหมายและเนื่องจากการกระทำความผิดจะทำให้ผู้กระทำได้รับประโยชน์อันไม่ชอบที่ผู้ซึ่งปฏิบัติตามกติกายบ้านเมืองไม่อาจได้มา ทั้งจะ

²¹ Puttkammer. *Administration of Criminal Justice* 9 (pp. 987-1025), 1953, Cohen. *Moral Aspects of the Criminal Law* 49 Yale L.J. 1940.

²² Andrew von Hirsch and Andrew Ashworth. *Principle Sentencing* (pp. 254-255), 1992.

²³ From *Public Attitudes to Sentencing* (pp. 185-186), by Walker and Hough, 1988.

²⁴ Home Office White Paper Crime. Justice and Protecting the Public, 1990, Cm. 965, para 1.6.

²⁵ *CMV Clarkson and HM Keating Criminal Law: Text and Materail* (p. 28). Op.cit.

คดีนี้ขบชอกระทำความผิด ไม่มีศีลธรรมอย่างที่คุณอื่นมี²⁶ การลงโทษจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเรียกคืนซึ่งประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้ไปโดยไม่ชอบดังกล่าว ทั้งจะเป็นการฟื้นฟูดุลยภาพทางสังคม²⁷

ประการสุดท้าย ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของ “การติเตียน” (censure) หรือ “การประณาม” (denunciation) เป็นแนวความคิดที่กล่าวเพิ่มเติมจากทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนตามความหมายของการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ ซึ่งเห็นว่า ความเหมาะสมในการลงโทษก็คือวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เพราะจะมีการลงโทษที่เป็นบางสิ่งที่เป็นสิ่งที่ดี นั่นคือความเป็นธรรม²⁸ แต่นักวิชาการในกลุ่มนี้เห็นเพิ่มเติมว่าการลงโทษตามทฤษฎีให้เหมาะสมกับความผิดที่กระทำควรมีการผสมผสานการแสดงผลออกซึ่งการไม่ยอมรับและการประณามการกระทำความผิดรวมถึงตัวผู้กระทำความผิด²⁹

2) การลงโทษเพื่อป้องกันหรือยับยั้งการกระทำความผิด (deterrence) ทฤษฎีนี้จะเน้นไปที่ผลของการลงโทษ เพื่อเป็นการลดการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นด้วยการลงโทษให้เห็นเป็นตัวอย่าง ทฤษฎีการป้องกันนี้อาจแบ่งพิจารณาได้เป็น 3 ประการ คือ

2.1) การป้องกันส่วนบุคคล (individual deterrence) เรื่องนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทฤษฎีป้องกันที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดแรงจูงใจในการกระทำความผิดโดยมีความคาดหวังว่าการถูกลงโทษจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ดังนั้น หน้าที่สำคัญของผู้พิพากษาตามแนวความคิดนี้ก็คือการคาดการณ์และเลือกโทษที่จะส่งผลกระทบต่อผู้กระทำความผิดให้มากที่สุด โดยผู้กระทำความผิดบางคนที่ไม่มีความไว้วางใจจะกลับไปกระทำความผิดอีกอาจไม่ต้องรับโทษ ในขณะที่อาจต้องใช้โทษรุนแรงจนดูเหมือนไร้ความปราณีแก่ผู้กระทำความผิดอีกคนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม มีการกล่าวกันว่าทุกครั้งที่มีการกระทำความผิด ทฤษฎีนี้จะถูกสั่นคลอน และมีความเห็นกันว่าทฤษฎีนี้จะมีผลเมื่อใช้กับผู้กระทำความผิดซ้ำ นั่นคือการที่การลงโทษที่มีขึ้นในครั้งแรกล้มเหลว³⁰

²⁶ From *Prisons and Punishment*, by Morris, 1968, 52 Monist 475.

²⁷ From “Correcting Harms versus Righting Wrongs: The Goal of Retribution” 39 U.C.L.A.,” by Hampton, 1992, *Law Review*, pp. 1659-1686.

²⁸ From *The Moral Worth Of Retribution*’ in Schoeman (ed.) *Responsibility, Character and the Emotions: New Essays in Moral Philosophy*, by Moore, 1987.

²⁹ *Hirsch Part or Future Crimes* (p. 52), 1985.

³⁰ *Walker and Padfield Sentencing: Theory, Practice and Law* (pp. 79-95), 1996.

2.2) การป้องกันส่วนทั่วไป (general deterrence) โดยเห็นว่าการขู่ว่าจะลงโทษจะมีผลเป็นการยับยั้งบุคคลไม่ให้กระทำความผิด ในขั้นตอนการออกกฎหมายรัฐสภาจึงต้องกำหนดโทษเอาไว้เพื่อขู่ไม่ให้บุคคลคิดไปกระทำความผิด และในขั้นตอนการลงโทษจะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อแสดงให้คนในสังคมเห็นและไม่เอาเป็นเยี่ยงอย่าง

2.3) การป้องกันเนื่องจากบทเรียนที่เกิดขึ้น (educative deterrence) ทฤษฎีนี้อธิบายไปถึงการแก้ปัญหากรณีการกระทำความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของอาชญากรที่มีความรู้ความสามารถในสำนักงานหรือในโรงงานอุตสาหกรรม โดยการฟ้องคดีประเภทนี้ยังมีไม่มากนัก อาจจะเนื่องมาจากคนในสังคมยังไม่เห็นว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องจึงยังไม่เกิดการยับยั้งทางจิตสำนึกต่อการกระทำความผิดเพราะเห็นว่าเป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้ไม่มีพลังในการกระตุ้นจิตสำนึกคนในสังคมว่าควรมีการลงโทษการกระทำความผิดในลักษณะนี้ อันจะส่งผลในเชิงป้องกันการกระทำความผิดในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

3) การลงโทษเพื่อทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกลับไปกระทำความผิดได้อีก (incapacitation) ทฤษฎีนี้เป็นเรื่องการทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดอีก ซึ่งจะทำโดยการแยกบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ออกจากสังคม อาจเป็นการถาวรหรือเพียงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้คนในสังคมได้รับความปลอดภัยจากทุกชั่วร้ายที่จะเกิดขึ้นจากบุคคลที่ไม่พึงประสงค์นั้น เนื่องจากผู้กระทำความผิดบางคนไม่สามารถนำทฤษฎีป้องกันหรือแก้ไขฟื้นฟูมาใช้ได้ ทำให้บุคคลดังกล่าวอาจไปกระทำความผิดหากมีโอกาสทำได้ ดังนั้น มาตรการคุมครองสังคมที่พอจะทำได้ก็คือการควบคุมบุคคลดังกล่าวไว้ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเพื่อไม่ให้ไปก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แต่เดิมนั้นมีการใช้การประหารชีวิต ตัดแขนตัดขา หรือเนรเทศ แก่ผู้กระทำความผิดประเภทนี้ แต่ในปัจจุบันอาจใช้การควบคุมบุคคลไว้ในเขตที่กำหนด (curfew) ยึดใบอนุญาต หรือจำคุก ซึ่งการจะนำมามาตรการอย่างไรมานั้นขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด

4) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (rehabilitation) การลงโทษตามทฤษฎีนี้ถือเป็นพัฒนาการที่สำคัญของทฤษฎีการลงโทษทางอาญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมาย ที่ไม่ใช่การสร้างความปลอดภัยว่าจะถูกลงโทษ แต่เป็นการแก้ไขที่จิตสำนึกของบุคคล ทฤษฎีนี้เป็นการขัดเกลาคความประพฤติเพื่อให้ไม่ต้องการกลับไปกระทำความผิดอีก ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่กลัวการลงโทษ³¹ จุดกำเนิดของทฤษฎีนี้มีความเกาะเกี่ยวกับ

³¹ Walker 'punishing, Denouncing or Reducing Crime' in Glazebrook (ed.) Reshaping the Criminal Law (p. 393), 1978. (อ้างถึงใน. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาญาวิทยา. เล่มเดิม.

ความเคลื่อนไหวทางมนุษยธรรมเพื่อการปรับปรุงเรือนจำ และกลุ่มผู้เรียกร้องให้มีการนำแนวคิดนี้เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมาใช้³²

ทฤษฎีการลงโทษตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นพื้นฐานสำคัญในการลงโทษทางอาญา โดยในการนำไปใช้นั้นจะเน้นหนักไปในทางใดก็จะเป็นไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา และแนวนโยบายแห่งรัฐ ในบางช่วงเวลา แนวคิดจากทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้อาจเป็นเครื่องมือของรัฐในการคุ้มครองป้องกันสังคมในสถานการณ์ที่วิกฤติได้

หากพิจารณาถึงประวัติการลงโทษทางอาญาตั้งแต่ในอดีตของประเทศไทย ในยุคสุโขทัย อยุธา เรื่อยมาจนถึงในยุคปัจจุบันจะพบว่าได้มีการนำทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ การนำทฤษฎีดังกล่าวนี้มาใช้จะมีความผสมกลมกลืนกันอยู่หลายทฤษฎี ซึ่งปรากฏในการลงโทษและวิธีการลงโทษทางอาญา

วิธีการลงโทษที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันก็คือการลงโทษจำคุก โดยการกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เพื่อให้สังคมมีความปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีการที่แยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมได้เพียงชั่วคราว ท้ายที่สุดผู้กระทำความผิดก็ยังคงกลับมาอยู่ในสังคม แม้ว่าจะเป็นการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแต่ต่อมาก็อาจมีการลดโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ จนที่สุดแล้วก็สามารถออกจากเรือนจำกลับเข้ามาสู่สังคมได้อีก และเมื่อกลับมาแล้วผู้กระทำความผิดอาจมีความโกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้นอันเป็นผลต่อเนื่องจากการที่เขาต้องถูกลงโทษหรือการถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำเป็นระยะเวลาานาน ๆ ทำให้บุคคลนั้นปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยากยิ่งขึ้น ประกอบกับบุคคลที่ผ่านการรับโทษจำคุกมาแล้วนั้นมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม คนเหล่านี้จึงมีตราบาปเป็นคนที่ถูก³³ ไม่มีผู้ใดให้การยอมรับ

การบังคับโทษทางอาญาจึงเป็นส่วนสาระสำคัญในการแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดทั่วไปให้สามารถกลับตัวมาเป็นคนดีและสามารถที่จะกลับเข้ามาอยู่ร่วมกับบุคคลทั่ว ๆ ไปในสังคมได้อย่างสงบสุขภายหลังจากที่ต้องถูกบังคับโทษทางอาญาแล้ว

2.2.2 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก

วัตถุประสงค์ของการลงโทษจำคุกจะแตกต่างจากวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่มุ่งลงโทษให้เป็นที่ไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นหลัก โดยมีพัฒนาการจากแนวคิดในอดีตมาจนถึงปัจจุบันที่มีความเป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้น มุ่งที่จะปรับเปลี่ยน บำบัด พื้นฟู หรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่อง

³² Cullen and Gilbert Reaffirming rehabilitation, 1982.

³³ จาก *หลักทฤษฎีวิทยา* (น. 29), โดย นัทธี จิตสว่าง, ม.ป.ป., กรุงเทพฯ: มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์กรรมราชทัณฑ์.

ต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้กระทำความผิดกฎหมายอาญาอันเป็นปกติของสังคม ถึงขนาดที่ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำคนจำพวกดังกล่าวนี้ไปปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมให้อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานปกติของสังคม ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้³⁴

1) เพื่อให้มีการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม³⁵ วัตถุประสงค์ข้อนี้ให้ความสำคัญแก่การดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญและตรงกับความเป็นจริงในการบังคับโทษในทัณฑสถาน ที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดครบระยะเวลาแล้วผู้นั้นก็จะออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปกติอีกครั้ง” ดังนั้น ประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ประเทศอังกฤษ เป็นต้น ต่างก็มีกฎหมายและแนวทงนโยบายในการลงโทษจำคุกที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียกับบุคคลในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติและต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญอยู่บนพื้นฐานของการบังคับโทษ หลักการความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำ เพราะนักโทษทุกคนมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง หากการจำคุกทำลายบุคลิกภาพของบุคคลให้ต้องเสียไป การฟื้นฟูก็จะทำไม่ได้ผล สุดท้ายสังคมก็จะได้รับความเสียหายต่อเนื่องไป

การลงโทษอย่างมีเหตุผลที่เป็นภาวะวิสัยย่อมไม่ลงโทษเพียงเนื่องจากว่าได้มีการกระทำความผิดขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งใดที่เกิดขึ้นแล้วไม่อาจแก้ไขให้กลับเป็นดังเดิมได้ แต่การลงโทษโดยคำนึงถึงอนาคตหรือการมองไปข้างหน้าเพื่อให้ทั้งผู้ที่กระทำความผิดเองและผู้รู้เห็นว่าผู้กระทำความผิดถูกลงโทษไม่กระทำความผิดขึ้นอีก³⁶ เป็นสิ่งสำคัญ โดยสรุปมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการบังคับโทษที่ต้องนำมาใช้ ดังนี้³⁷

1.1) หลักการความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำ กล่าวคือ รัฐจะต้องพยายามบริหารจัดการต่าง ๆ ให้การดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังภายในเรือนจำมีความใกล้เคียงกับการใช้ชีวิตของบุคคลทั่วไปที่อยู่ภายนอกเรือนจำมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ภายนอกคุก

³⁴ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. เล่มเดิม.

³⁵ Strafvollzugsgesetz, 1976.

§ 2 Aufgaben des Vollzuges. ImVollzug der Freiheitstrafesoll der Gefangenenfähig werden, künftig in sozialerVerantwortungeinLebenohneStraftatenzuführen (Vollzugsziel). Der Vollzug der FreiheitsstrafedientauchdemSchutz der Allgemeinheit von weiterenStraftaten.

³⁶ Clemens Bartollas. Invitation to Corrections.Boston: USA. Allyn& Bacon, 2002.p. 335.

³⁷ Strafvollzugsgesetz. 1976

§ 3 Gestaltung des Vollzuges. .

และภายในคุณต้องมีความใกล้เคียงกัน มิฉะนั้นจะทำให้ผู้ได้รับโทษจำคุกเสียบุคลิกภาพ หรือ วัฒนธรรมการดำรงชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันกับสังคมภายนอกไป ทำให้ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ เป็นการทำลายวัฒนธรรมการใช้ชีวิตปกติของมนุษย์

1.2) หลักการหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ หมายความว่า มาตรการหรือกลไกต่าง ๆ ในการลงโทษและบังคับโทษต้องหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ อันเป็นการทำลายบุคลิกลักษณะของความเป็นมนุษย์ไป เช่น การไม่ให้เกิดวัฒนธรรมคุกโดยไม่จำเป็นที่จะเป็นผลมาลละลายพฤติกรรมของผู้ต้องขัง การตัดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายนอกคุก การลงโทษด้วยวิธีทารุณโหดร้ายภายในเรือนจำ เป็นต้น เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าคุณเองดีกว่าหรือตกต่ำกว่าคนอื่นทั่วไป เช่น การเรียกชื่อหรือการใช้สรรพนามต่าง ๆ ในการเรียกผู้ต้องขัง เป็นต้น

1.3) พยายามที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้ประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของคน ๆ นั้น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดถูกคุมขังในเรือนจำย่อมเสื่อมเสียฐานะและชื่อเสียงในสายตาของคนทั่วไป ทำให้โอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีลดน้อยลง ประกอบกับในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุกเป็นครั้งแรก หรือความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ผู้กระทำความผิดกลุ่มนี้ จะต้องเข้ามาอยู่ปะปนกับผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรอาชีพ ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถครอบงำบุคคลอื่นได้ง่าย เพราะยอมซึมซับความเลวได้ง่ายกว่าสิ่งที่ดี ๆ ทำให้ผู้ที่พอจะกลับตัวได้หมดโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วเป็นพฤติกรรมที่ดี อันเป็นสิ่งที่คนในสังคมส่วนใหญ่พึงประสงค์ไม่ได้ วิธีการ อาจได้แก่

(1) การปล่อยตัวผู้กระทำความผิดโดยไม่มี การลงโทษจำคุก โดยพยายามใช้บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษ หรือพยายามใช้โทษปรับเป็นหลักในการเลี่ยงในใช้โทษจำคุกโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะโทษจำคุกระยะสั้น

(2) การปล่อยตัวก่อนรับโทษจำคุกครบกำหนดซึ่งเป็นอำนาจของเจ้าพนักงานในส่วนราชการที่จะพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องโทษก่อนครบกำหนด หากเห็นว่าความเหมาะสมในอันที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมของผู้นั้นจะเสื่อมทรามลง หากจำคุกอยู่ในเรือนจำต่อไปและการปล่อยตัวผู้นั้นออกมาจะไม่เป็นอันตรายต่อสังคม

(3) การแยกประเภทนักโทษ เช่น แยกนักโทษโดยพิจารณาจากอายุ แยกผู้ที่กระทำความผิดครั้งแรกออกจากพวกที่กระทำความผิดมาแล้วหลายครั้ง เป็นต้น

1.4) หลักการคืนคนดีสู่สังคม การบังคับโทษมุ่งผลสำเร็จในการสร้างจิตสำนึก สร้างความรู้สึกชอบชั่วดี ให้เกิดขึ้นกับบุคคลที่ต้องโทษให้ได้

การบังคับโทษต้องพยายามมุ่งยกระดับสามัญสำนึกและพฤติกรรมที่ตกต่ำของผู้กระทำความผิดให้ขึ้นมาสู่ระดับคนปกติ โดยหลักการที่ว่ามนุษย์เป็นประติษฐกรรมที่ธรรมชาติสร้างขึ้น

เป็นพิเศษให้สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ สามารถพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัย และพฤติกรรมได้จึงต้องมีการส่งเสริมคุณค่าในตัวบุคคล ส่งเสริมความสามารถของบุคคล ต้องแสดงผลลัพธ์ของความคิดและการกระทำรวมทั้งผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สำหรับความเป็นไปได้ที่จะหาเลี้ยงชีพเพื่อชดเชยจุดอ่อนหรือสิ่งบกพร่องของแต่ละบุคคล ซึ่งการบำบัด ปรับปรุงหรือแก้ไขนี้ นักโทษแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน แต่จะต้องมีวิธีการวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแผนการบังคับโทษเป็นราย ๆ ไป อันจะยังผลให้นักโทษที่พ้นโทษแล้วไม่กระทำความผิดซ้ำอีก³⁸

2) เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม³⁹ เมื่อปรากฏเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดและศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของนักโทษผู้นั้นเพื่อเข้าสู่มาตรการในการแก้ไขในรูปแบบต่าง ๆ ตามระยะเวลาที่สมควรโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษเป็นราย ๆ ไปให้เป็นไปตามแผนการบังคับโทษ เมื่อบำบัดรักษาเป็นปกติดีแล้วจึงปล่อยให้นักคนนั้นกลับเข้าสู่สังคม วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจึงเป็นการคุ้มครองสังคมได้อย่างแท้จริง ถ้าหากได้กระทำอย่างมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลับกรองเอาคนที่กระทำความผิดกฎหมายเข้ารับโทษจำคุก ภารกิจของกฎหมายบังคับโทษจะทำการแก้ไขพฤติกรรมชั่วของคนที่ได้กระทำความผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม อย่างไรก็ตามการแก้ไขผู้กระทำความผิดในปัจจุบัน แม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่ยังสงสัยว่าจะเป็นผลไปตามวัตถุประสงค์เพียงใด เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจะมีอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ⁴⁰

2.1) ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้วโดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลาให้มีบุคลิก ลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นานในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้คืนจิตสำนึกที่ดีกลับมา และปรับตัวเข้ากับบุคคลทั่ว ๆ ไปในสังคมนั้นทำได้ยาก

2.2) การลงโทษเพื่อการแก้ไขนั้นจะขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมน่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าบุคคลทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นไปตามหลักของเบนเทม (Bentham) ที่ว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) ทั้งนี้ เพราะคน โดยทั่วไปจะมองว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำความผิดจะได้รับการฝึกอบรมแก้ไข ฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการศึกษา

³⁸ *Invitation to Corrections. Op.cit.*

³⁹ From *When Prisoners Come Home*, by Joan Petersilia, 2003, New York: Oxford.

⁴⁰ *หลักทัณฑ์วิทยา* (น. 30-31). เล่มเดิม.

การทำงาน ในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกเป็นจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปเห็นว่าเป็นการขัดกับหลักการแก้ไขฟื้นฟู

2.3) การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำความผิดครั้งแรกซึ่งได้กระทำความผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือโดยพลาดพลั้ง หรือทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลุ่มนี้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีกย่อมมีทางที่จะสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่เคยกระทำความผิดถูกลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกอาชญากรอาชีพ หรือพวกทำผิดติดนิสัยนั้น โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวย่อมจะเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถทำให้ผู้ที่กระทำความผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป

2.3 แนวคิดการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง

สิทธิของผู้ต้องขัง (Prisoner's Rights) เป็นสิทธิมนุษยชนประเภทหนึ่ง ซึ่งในอดีตได้มีการเรียกร้องให้มีการรับรองและคุ้มครองในฐานะที่เป็นสิทธิของพลเมือง และเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นจากความพยายามในการแสวงหาหลักเกณฑ์พื้นฐานของความเป็นปัจเจกชนของผู้ต้องขัง เพราะในอดีตผู้ที่กระทำความผิดหรือผู้ต้องขังมักจะถูกมองว่าเป็นบุคคลที่มีความบกพร่องในทางศีลธรรม และได้รับการช่วยเหลือในขอบเขตที่จำกัด แต่ในระยะต่อมา แนวความคิดนี้เริ่มพัฒนาโดยมีการรับรองสิทธิผู้ต้องขังไว้หลายประการจนกลายเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ

แนวคิดการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังเกิดขึ้นจากการแสวงหาหลักเกณฑ์พื้นฐานของความเป็นปัจเจกชน (Individual Basis) ซึ่งในสมัยก่อนได้เริ่มจากการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง แต่ยังมีลักษณะที่ไม่เป็นรูปธรรมมากนัก ในระยะต่อมาสิทธิของปัจเจกบุคคลได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในฐานะที่เป็นเครื่องป้องกันที่ประชาชนมีต่อการใช้อำนาจอรัฐ การเรียกร้องสิทธิดังกล่าวมักมีสาเหตุมาจากประเด็นทางการเมือง กล่าวคือ การเรียกร้องให้ได้มาซึ่งสิทธิประเภทใดประเภทหนึ่งในช่วงนั้น มักจะมีพื้นฐานเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องศีลธรรมและการเรียกร้องสิทธิทางกฎหมาย ซึ่งมีผลกระทบในทางการเมืองเกิดขึ้นเสมอ รวมทั้งเรียกร้องสิทธิของผู้ต้องขังซึ่งมีการเรียกร้องกันมากในเรื่องเกี่ยวกับข้อกำหนดของเรือนจำและข้อเสนอให้มีการรับรองสิทธิของผู้ต้องขังอื่น ๆ

เหตุผลที่มีการนำมาอ้างเพื่อเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง คือ การที่ผู้ต้องขังถูกแยกตัวออกไปจากสังคมปกติทำให้ต้องถูกจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอก ซึ่งสภาพเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของความถูกต้องชอบธรรม

ความพอดีในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ความทุกข์ทรมานของผู้ต้องขังที่ได้รับจากการถูกจำกัดสิทธิ ตามกฎหมายต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ได้นำมาสู่การเรียกร้องให้มีตระหนักถึงการปกป้องรักษาสิทธิของผู้ต้องขัง อันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการเรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิตามกฎหมาย อันพึงมีของบุคคลเหล่านั้นด้วย

โดยหลักการแล้ว การที่จะกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิของผู้ต้องขังให้เป็นอย่างไรนั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาโดยยี่สิบวัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นหลัก ไม่ว่าจะสิทธิที่กำหนดคนนั้นจะเป็น สิทธิตามกฎหมายหรือสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ หลักการนี้เป็นที่ยอมรับทั่วไปในศตวรรษที่ 19 จนถึง ในปัจจุบัน เนื่องจากในศตวรรษที่ 19 ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการลงโทษซึ่งเป็นที่ยอมรับ กันอย่างเป็นทางการทั่วไปหลายประการ เช่น การลงโทษเพื่อขยับยั้ง การลงโทษเพื่อแก้แค้นตอบ แทน และการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุง ซึ่งวัตถุประสงค์ในการลงโทษเหล่านี้ได้นำมาสู่การ กำหนดหลักเกณฑ์ใหม่ ๆ ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การลงโทษที่มี วัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขปรับปรุงหรือเพื่อความยุติธรรมนับเป็นวัตถุประสงค์ที่มีอิทธิพลมาก ที่สุดในระยะหลัง ในขณะที่การลงโทษที่มีวัตถุประสงค์ในการหน่วงเหนี่ยวก็กักขังบุคคลก็มี ผู้ยอมรับว่ายังเป็นการกระทำที่ชอบธรรมและจำเป็นต้องทำเพื่อผลในการป้องกันสังคมอยู่

แนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังและการลงโทษผู้ต้องขังข้างต้นอาจสรุป ได้ว่าที่มาของสิทธิผู้ต้องขังนั้นเกิดจากแนวคิดในทางทฤษฎีที่ว่า สิทธิบางส่วนที่ผู้ต้องขังต้อง สูญเสียไปจากการถูกลงโทษและการสูญเสียสิทธิบางส่วนดังกล่าวจึงหมายความว่า ผู้ต้องขังใน สถานะที่เป็นปัจเจกชนยังมีสิทธิบางส่วนที่ยังเหลืออยู่จากการถูกลงโทษซึ่งขอบเขตของสิทธิในส่วน ที่เหลือเหล่านั้นจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับแนวความคิดหรือวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่ แต่ละประเภทนำมาใช้ เช่น หากการลงโทษผู้กระทำความผิดมีวัตถุประสงค์และเหตุผลหลักเพื่อการ ป้องกันสังคม คือป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำของผู้กระทำความผิดนั้น ๆ ดังนั้น การสูญเสียสิทธิของผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษจำคุกก็น่าจะเป็นเพียงการถูกแยกตัวออกจากสังคมเท่านั้น และบุคคลนั้นจะยังคงมีสิทธิบางประการที่เหลืออยู่ ซึ่งรัฐจำเป็นต้องตระหนักถึงการปกป้องรักษาสิทธิ เหล่านี้ของผู้ถูกจำคุกด้วย ซึ่งในกรณีนี้ได้มีผู้เสนอว่า การจำคุกบุคคลซึ่งเป็นการกระทำที่ แทรกแซงความเป็นมนุษย์ในเชิงลบนั้นควรเพิ่มภาระความรับผิดชอบของสังคมในด้านบวกควบคู่ ไปด้วย ภาระในด้านบวกอาจกระทำโดยการให้สิทธิผู้ต้องขังในการมีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัคร การให้โอกาสในการทำงาน หรือการฝึกอบรมวิชาชีพ เป็นต้น

2.4 การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ

ในสมัยอดีตการลงโทษจะมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการแก้แค้นทดแทน วิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดจึงมักเป็นการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายและมีการทรมานให้สาสมกับความผิด แต่ก็ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษอย่างแท้จริง จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการลงโทษ โดยให้ความสำคัญแก่วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดมากขึ้น รวมถึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของผลกระทบที่ผู้ถูกบังคับโทษจะได้รับ ด้วยเหตุนี้เอง การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำจึงเริ่มเข้ามามีบทบาท ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษโดยไม่ใช่การทรมานและมุ่งเน้นให้ผู้กระทำความผิดแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมนิสัยและพัฒนาความสำนึกรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดที่มีต่อสังคมโดยรวม ซึ่งเหมาะที่จะนำมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดที่มีได้เป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัยหรืออาชญากรร้ายแรง ทั้งนี้ เพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้ปรับปรุงตัวและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก⁴¹

2.4.1 ความหมายของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำหมายถึง การใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในรูปแบบอื่น ๆ แทนมาตรการจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้หลายช่วงเวลา ได้แก่ ก่อนพิพากษา หลังพิพากษา และเมื่อรับโทษจำคุกไประยะหนึ่งแล้ว

การจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำเป็นมาตรการลงโทษหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดรูปแบบหนึ่งซึ่งอาจมีความเหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิดบางประเภท เช่น ผู้กระทำความผิดร้ายแรง หรือบุคคลที่มีความจำเป็นต้องถูกควบคุมตัวไว้อย่างเคร่งครัดเพื่อรักษาความปลอดภัยของคนในสังคมส่วนรวม แต่ในขณะเดียวกัน การใช้มาตรการลงโทษจำคุกก็อาจไม่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดบางประเภท เช่น ผู้กระทำความผิดในครั้งแรก ผู้กระทำความผิดที่มีอัตราโทษเล็กน้อย ซึ่งการใช้มาตรการลงโทษรูปแบบอื่นแทนการจำคุกไว้ในเรือนจำ ก็จะเป็นผลดีต่อการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยในระยะยาวมากกว่า⁴²

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ (Non-Institutional Treatment) เป็นการใช้วิธีการหรือมาตรการอื่นในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษจำคุกซึ่งอาจกระทำได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และมีที่มาจาก การปรับปรุงกระบวนการบังคับโทษที่เน้นการทรมานในอดีตมาเป็นการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้ต้องโทษจำคุกที่พ้นโทษออกมาแล้วมักจะไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมปกติได้และหันไป

⁴¹ จาก *หลักทฤษฎีวิทยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์* (น. 114), โดย นัทธี จิตสว่าง, 2540, กรุงเทพฯ: มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์.

⁴² แหล่งเดิม.

กระทำความผิดซ้ำอีก อย่างไรก็ตาม การลงโทษจำคุกในเรือนจำสำหรับผู้กระทำความผิดบางราย อาจสร้างอุปนิสัยและพฤติกรรมในทางลบให้แก่ผู้นั้นตามมาภายหลังจากพ้นโทษแล้ว การนำมาตรการบังคับโทษในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่เรือนจำจึงมีความเหมาะสมสำหรับการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโดยปกติได้ จึงทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำในรูปแบบต่าง ๆ⁴³

2.4.2 วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดแทนการใช้โทษจำคุก แต่อาจมีการควบคุมตัวโดยไม่ใช้เรือนจำในขั้นตอนก่อนศาลพิพากษาลงโทษจำคุกก็ได้ เช่น กรณีที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เป็นต้น เป็นการหลีกเลี่ยงการนำตัวเข้าสู่เรือนจำด้วยเหตุผลสำคัญหลายประการ ได้แก่

2.4.2.1 เป็นการลดผลกระทบในทางลบของการใช้ระบบเรือนจำ เพราะโทษจำคุกจะส่งผลในทางลบต่อผู้ต้องขังในลักษณะต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวเข้าสู่สังคมภายนอก ภายหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ ซึ่งผลกระทบในทางลบที่อาจเกิดขึ้น ได้แก่⁴⁴

1) การถูกจำคุกทำให้ผู้ถูกจำคุกมีรอยมลทิน (stigma) กล่าวคือ ผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกในเรือนจำมาแล้วจะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนจู้จู้ต๊ะต้อ ไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย การได้รับโอกาสจากคนในสังคมก็เป็นไปได้ยาก การประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามปกติก็มักจะไม่ได้ได้รับความไว้วางใจ จนทำให้เหลือแต่เพียงผู้ต้องโทษด้วยกันที่ยังสมาคมกันอยู่ ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสที่บุคคลเหล่านี้จะมีพฤติกรรมกระทำความผิดซ้ำ

2) สภาพความเป็นอยู่ภายในเรือนจำจะส่งผลกระทบในทางลบแก่ร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังอย่างมาก โดยเฉพาะผู้ที่มีสภาพจิตใจอ่อนแอหรือคนชรา นอกจากนี้ แม้ในเรือนจำจะมีการจัดหาสิ่งจำเป็นต่อความเป็นอยู่เบื้องต้นให้แก่ผู้ต้องขังแต่ในปัจจุบันก็เป็นที่ยอมรับกันว่าเรือนจำในประเทศไทยยังไม่สามารถดำเนินการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้อยู่ในเกณฑ์ตามมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้ เมื่อประกอบกับภาวะความกดดันต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อจิตใจและคุณภาพชีวิต สุขภาพร่างกายของผู้ต้องขัง

3) เรือนจำเป็นสถานที่ดำรงชีวิตที่เป็นแหล่งรวบรวมผู้กระทำความผิดต่าง ๆ มาอยู่รวมกัน ซึ่งมีได้แบ่งแยกว่าเป็นผู้กระทำความผิดครั้งแรกหรือเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัยหรือกระทำความผิดร้ายแรงหรือไม่เพียงใด ทุกคนก็จะถูกควบคุมตัวไว้ด้วยกัน ซึ่งย่อมเป็นการเพิ่ม

⁴³ หลักรหัสทวิทยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์ (น. 24). เล่มเดิม.

⁴⁴ จาก “แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ,” โดย นัทธิตจิตสว่าง, 2524, วารสารราชทัณฑ์, 29, น. 16-18.

โอกาสเรียนรู้ฝึกฝนรูปแบบการกระทำความผิดที่แตกละบุคคลได้กระทำมา ตลอดจนเรียนรู้ทัศนคติในกรกระทำความผิด ซึ่งทำให้ผู้กระทำความผิดที่มีได้เป็นอาชญากรเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติตามอาชญากรได้ และทำให้เพิ่มจำนวนอาชญากรขึ้นโดยไม่รู้ตัว

2.4.2.2 เพื่อเป็นการลดความแออัดในเรือนจำ ลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำให้น้อยลง หากมีการหามาตรการต่าง ๆ แทนการลงโทษจำคุกไว้ในเรือนจำผู้กระทำความผิดทั้งหมดก็จะถูกส่งตัวเข้าไปอยู่ในเรือนจำ ภาวะการณ์เช่นนี้ถ้าปฏิบัติต่อมาเรื่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ และเรือนจำจะต้องรับภาระในการควบคุมตัวผู้ต้องขังไว้เกินปริมาณความจุของเรือนจำ ซึ่งความแออัดในเรือนจำเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานเรือนจำอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นเรื่องการควบคุมดูแลผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย การอบรมบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัย การศึกษา การฝึกอาชีพ การให้บริการและสวัสดิการด้านต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถจัดให้ได้อย่างทั่วถึง ส่งผลกระทบกลับไปที่คุณภาพชีวิตภายในเรือนจำของผู้ต้องขัง

2.4.2.3 เพื่อผลในทางเศรษฐกิจในหลายประการได้แก่

1) ลดภาระด้านงบประมาณของรัฐ ซึ่งการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยไม่ใช้เรือนจำสามารถช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐได้อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการลงทุน การดำเนินงาน บุคลากร ค่าอาหาร ค่าอุปกรณ์สิ่งของจำเป็นที่เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ

2) เพิ่มรายได้ให้แก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งการต้องโทษจำคุกทำให้ผู้ต้องขังหมดโอกาสประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว ขณะเดียวกันครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดก็จะต้องมาเยี่ยม นำอาหาร เครื่องใช้ต่าง ๆ มาส่งให้ อันเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจจำนวนไม่น้อย

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ เป็นแนวคิดในลักษณะการใช้รูปแบบที่หลากหลายในการลงโทษผู้กระทำความผิด (diversion programming in criminal justice) และมุ่งใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community-Based Corrections) ที่สอดคล้องกับปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมแห่งการกระทำผิดและฐานความผิด แนวปฏิบัติดังกล่าวนี้ได้รับความสนใจจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในอารยประเทศอย่างจริงจังตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมาจนถึงในปัจจุบัน ซึ่งจากเหตุผลและข้อสนับสนุนดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้⁴⁵

⁴⁵ จาก *หลักทัณฑ์วิทยา* (น. 570-571), โดย ประเสริฐ เมฆมณี, 2523, กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

1) เพื่อเป็นการลดความเสียหายจากการลงโทษจำคุกระยะสั้นหรือลบบรรณบัตรแก่ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดลหุโทษจากการถูกคุมขังในเรือนจำ และเป็นการลดโอกาสในการเรียนรู้หรือถ่ายทอดเทคนิคอาชญากรรมจากผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรอาชีพไปในที่สุด และยังสามารถกลับเข้าสู่สังคมใช้ชีวิตได้ตามปกติ ไม่ถูกตราหน้าว่าเป็นคนจี้คุกหรือถูกตัดออกจากครอบครัว เพื่อนฝูง และสังคม ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา

2) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ปรับสภาพชีวิตในชุมชนอิสระให้ดียิ่งขึ้น โดยผู้กระทำความผิดจะได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ที่คอยควบคุม สอดส่องดูแล และให้คำปรึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวในการดำเนินชีวิตได้ สามารถประกอบอาชีพทำมาหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ได้อยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งยังทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับทราบข้อมูลข่าวสารความเจริญก้าวหน้าของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป และไม่หันกลับไปยุ่งเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดในเรือนจำอีก

3) เพื่อลดความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ โดยเรือนจำเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดร้ายแรงที่เป็นอันตรายต่อสังคม ซึ่งบุคคลเหล่านั้นควรจะต้องถูกควบคุมตัวไว้หรือตัดออกจากสังคมเป็นเวลานาน อันจะทำให้สังคมเกิดความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

4) เพื่อช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐที่ต้องนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้ต้องขัง ซึ่งอาจต้องโทษมาจากการกระทำความผิดที่ไม่สมควรได้รับโทษจำคุก เช่น ผู้กระทำความผิดเล็กน้อย ผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาดไปหรือเพราะมีเหตุผลความจำเป็นต่าง ๆ มิใช่ผู้กระทำความผิดติดนิสัยหรือมีสภาพจิตใจชั่วร้าย ซึ่งหากใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุก ย่อมจะทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถอยู่ในสังคมและประกอบอาชีพที่สุจริตต่อไปได้ และเป็นผลดีแก่รัฐในเรื่องงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดูแลบุคคลกลุ่มนี้

2.5 ความหมายและขอบเขตของมาตรการลงโทษระดับกลาง

จากวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนความผิดที่ได้กระทำเพื่อข่มขู่ยับยั้งมิให้มีการกระทำความผิดอีก และเพื่อบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เมื่อพิจารณาในแง่มุมของศาลซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีหน้าที่กำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ศาลจึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการลงโทษโดยพิจารณาลักษณะของผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์แห่งคดีประกอบและต้องกำหนดความรุนแรงของโทษหรือลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความผิดที่จำเลยกระทำด้วย อย่างไรก็ตาม ในประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้กำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ 5 สถาน ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน เมื่อพิจารณา

ฐานความผิดที่มีโทษในทางอาญาแล้วจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่กฎหมายกำหนดให้ศาลลงโทษได้เพียงสองสถาน คือ โทษจำคุกและโทษปรับเท่านั้น ดังนั้น แม้ว่าศาลจะได้คำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดีและวัตถุประสงค์ในการลงโทษแล้วเห็นว่าการลงโทษจำคุกและโทษปรับที่กฎหมายกำหนดไว้จะไม่เหมาะสมแก่จำเลยหรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษและการบังคับโทษรูปแบบอื่นนั้นอาจจะเกิดประโยชน์ต่อตัวจำเลย บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย และสังคมมากกว่าศาลก็ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการลงโทษจำคุกและโทษปรับ และเนื่องด้วยสภาพสังคมในปัจจุบันมีการพัฒนาที่หลากหลายและเป็นไปอย่างรวดเร็ว สาเหตุแห่งการกระทำความผิดมีลักษณะซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แต่ปรากฏว่าการลงโทษของศาลบางครั้งไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์แห่งคดีทำให้สังคมย่อมเกิดความสงสัยเคลือบแคลงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าจะเกิดผลดีต่อสังคมจริงหรือไม่ สังคมบางส่วนอาจเห็นว่าเป็นการลงโทษจำเลยที่ไม่ได้สัดส่วนกับความผิด ดังนั้นการกำหนดให้มีประเภทของโทษให้มากขึ้น โดยเฉพาะมาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishments) ที่ไม่รุนแรงเท่าโทษจำคุกแต่ก็มีโทษเบาเหมือนเช่นโทษปรับและรอการลงโทษเพื่อให้ศาลมีเครื่องมือในการกำหนดโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษซึ่งนับเป็นเรื่องที่สำคัญ⁴⁶

2.5.1 ความหมายของมาตรการลงโทษระดับกลาง

มาตรการลงโทษระดับกลางเป็นวิธีการที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของเจ้าหน้าที่โดยจะถูกควบคุมความประพฤติและมีเงื่อนไขพิเศษที่เข้มงวดหลายประการ เช่น รายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ค่อนข้างถี่ การเข้าศูนย์พักพิงหรือศูนย์ควบคุมผู้ถูกคุมประพฤติ การเข้าค่าย การฝึกอบรมแบบทหาร การใช้โทษจำคุกผสมกับการคุมประพฤติ (Split Sentence) การกักขังไว้ที่บ้านของตนเองโดยมีอุปกรณ์ควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ขณะเดียวกันผู้กระทำความผิดก็ยังคงรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายเรื่องค่าปรับ ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย (โดยวิธีการผ่อนชำระ) และทำงานบริการสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัด เข้มงวดกว่าการคุมความประพฤติทั่วไป ซึ่งมีภาระค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการควบคุมตัวไว้ในเรือนจำอย่างมาก⁴⁷

⁴⁶ จาก *กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา* (น. 20-21), โดย สุทธิพล ทวีชัยการ, ม.ป.ป.

⁴⁷ จาก *การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย* (น. 28), โดย ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, 2551 (กันยายน), (ในสรุปผลการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 2 การพัฒนาทางเลือกของกระบวนการยุติธรรมไทย).

2.5.2 จุดประสงค์ของการลงโทษระดับกลาง

จุดประสงค์ของการลงโทษระดับกลางก็คือการลดจำนวนผู้ต้องขังลงนั่นเอง ทั้งนี้เนื่องจากที่ผ่านมาประเทศไทย รวมถึงในประเทศต่าง ๆ เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้ประสบกับปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ และก่อให้เกิดปัญหาด้านงบประมาณตามมา เพราะกระบวนการยุติธรรมเน้นไปที่การลงโทษตามแนวคิดสำนักดั้งเดิมและการใช้คำพิพากษาแบบกำหนดตายตัว (Determinate Sentencing)⁴⁸ นอกจากนี้จุดประสงค์เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำแล้วมาตรการลงโทษระดับกลางยังมุ่งการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ สร้างกลไกในการควบคุมผู้กระทำความผิดที่ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการจำคุกซึ่งมีความสิ้นเปลืองงบประมาณ ทั้งยังสามารถขยายขอบเขตการใช้ไปยังผู้ถูกคุมความประพฤติทั้งในชั้นรอลงอาญาและชั้นพักการลงโทษที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมความประพฤติ มิเช่นนั้น ทางเลือกในอดีตของพนักงานคุมประพฤติเองก็มีเพียงรายงานศาลเพื่อเพิกถอนหรือให้คุมความประพฤติแบบปกติต่อไปเท่านั้น

จุดประสงค์ของการลงโทษระดับกลาง อาจแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ⁴⁹

- 1) เพื่อคุ้มครองป้องกันชุมชน
- 2) สร้างลำดับขั้นตอนของการลงโทษที่เหมาะสมกว่าการคุมประพฤติและการจำคุก
- 3) เพื่อเป็นการลดจำนวนผู้ต้องขังและค่าใช้จ่ายของเรือนจำ

มาตรการลงโทษระดับกลางสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในส่วนการบังคับโทษได้ดังต่อไปนี้⁵⁰

- 1) ลดภาวะเรือนจำแออัดและการสูญเสียงบประมาณในการสร้างเรือนจำเพิ่มขึ้น
- 2) ลดปริมาณผู้ต้องขังที่จะถูกลงโทษจำคุกระยะสั้น
- 3) ป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังที่อยู่ร่วมกันไปเรียนรู้แนวคิดอาชญากรของผู้ต้องขังอื่น ซึ่งอาจทำให้เมื่อพ้นโทษแล้วง่ายต่อการกระทำผิดซ้ำหรือกระทำความผิดที่รุนแรงกว่าเดิม
- 4) ป้องกันการสร้างรอยตราหรือรอยมลทินว่าเป็นผู้ที่เคยติดคุกแก่ผู้กระทำความผิด และถูกจำคุกซึ่งมีผลต่อการกลับเข้าสู่สังคมเป็นไปได้ยาก

⁴⁸ From *Probation and Parole: Theory and Practice* (p. 411), by Abadinsky, Howard, 1997, New Jersey: Prentice-Hall. อ้างถึงใน การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย (น. 29). เล่มเดิม.

⁴⁹ จาก *ทัศนะผู้พิพากษาต่อมาตรการลงโทษระดับกลาง* (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) (น. 24), โดย ธีราพจน์ ทองศรี, 2549, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁵⁰ จาก *ศาลกับมาตรการลงโทษระดับกลาง* (การอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 6). (น. 3), โดย คະเน็ง คงบริรักษ์, 2551, กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.

5) ให้ผู้กระทำความผิดชดเชยความเสียหายแก่สังคมและให้โอกาสสังคมหรือชุมชน เข้ามามีส่วนช่วยแก้ไขผู้กระทำความผิด

6) สร้างทางเลือกในการลงโทษที่มีความหนักเบาอยู่ระหว่างการลงโทษจำคุกและการคุมประพฤติ

2.5.3 รูปแบบของมาตรการลงโทษระดับกลาง (intermediate sanction)

รูปแบบของมาตรการลงโทษระดับกลางมีต้นแบบมาจากในสหรัฐอเมริกาซึ่งมีลำดับขั้นตอนการใช้มาตรการลงโทษระดับกลางที่อยู่ระหว่างการคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation) ไปถึงการใช้เรือนจำ (Prison) โดยเพิ่มระดับความเข้มข้นในการควบคุมดูแลขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งมีรูปแบบดังนี้⁵¹

2.5.3.1 การคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation) ผู้ถูกคุมความประพฤติจะได้รับการประเมินความเสี่ยงและความต้องการเพื่อกำหนดระยะเวลาการรายงานตัว

2.5.3.2 การทำงานบริการสังคม (Community Service หรือ CS) เป็นเงื่อนไขพิเศษให้ผู้กระทำความผิดทำงานชดเชยให้ชุมชนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน ภายใต้การดูแลสอดส่องของพนักงานคุมประพฤติในปัจจุบันมีหลายประเทศที่ใช้วิธีการนี้ เช่น ประเทศนิวซีแลนด์ มีการสั่งให้ผู้ถูกคุมประพฤติทำงานบริการสังคมประมาณ 8-200 ชั่วโมง ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการกำหนดระยะเวลาทำงานบริการสังคมประมาณ 200-300 ชั่วโมง ส่วนในประเทศไทยเองก็มีการนำวิธีการนี้มาใช้บังคับด้วยเช่นกันซึ่งกำหนดระยะเวลาให้ทำงานบริการสังคมประมาณ 12-200 ชั่วโมง วิธีการนี้ผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องทำงานบริการสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่พนักงานคุมประพฤติและผู้ถูกคุมประพฤติเห็นสมควร เช่น เก็บขยะ ทำความสะอาดที่สาธารณะ เป็นต้น

2.5.3.3 การคุมประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation Supervision หรือ IPS/ISP) เป็นวิธีการสอดส่องที่เข้มงวดกว่าการคุมประพฤติแบบปกติ สำหรับผู้กระทำความผิดที่มีโทษหนัก (Felony) และอาจมีความเสี่ยงต่อชุมชน หลักเกณฑ์ที่นำมาใช้ในกรณีนี้คือต้องพบกับเจ้าหน้าที่ 1-4 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยเน้นความเข้มงวดเรื่องการจำกัดเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวในชุมชนเพื่อเลี่ยงการจำคุกและลดการกระทำความผิดในอนาคต การคุมประพฤติแบบเข้มงวดเป็นการลดปริมาณคดีเพิ่มการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างพนักงานคุมประพฤติกับชุมชนเพื่อดูแลผู้ถูกคุมประพฤติให้รับผิดชอบต่อการกระทำความผิดของตน ปรับปรุงการให้บริการและการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ

⁵¹ จาก การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนกับการใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง (เอกสารวิชาการ สาขาสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม) (น. 52), โดย ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, 2546, กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.

นอกจากนี้ยังเป็นการลดอัตราการกระทำความผิดซ้ำ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ของการคุมประพฤติแบบเข้มงวดได้เปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย กล่าวคือ เพื่อเป็นการลดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำอีกด้วย จึงต้องมีการตรวจตรา สอดส่องที่เน้นการควบคุมมากยิ่งขึ้น ผู้เกี่ยวข้องจึงต้องพิจารณาว่าจะมุ่งเน้นวัตถุประสงค์ใดเป็นหลัก วิธีการดังกล่าวก็น่าจะเป็นวิธีการเช่นเดียวกับการทำงานบริการสังคม โดยศาลอาจกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เพื่อแก้ไขฟื้นฟู ป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิด กระทำหรือมีโอกากระทำความผิดขึ้นอีก เช่น ความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ศาลอาจกำหนดให้ผู้กระทำความผิดมารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหนึ่งครั้งต่อสัปดาห์ ทั้งผู้กระทำความผิดต้องยินยอมให้พนักงานคุมประพฤติตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหวนกลับไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก

2.5.3.4 ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก (Probation Diversion Center) ผู้พิพากษาอาจสั่งให้ผู้ถูกคุมความประพฤติต้องเข้าอยู่ในศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก โดยถือว่าเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการคุมความประพฤติ การใช้ชีวิตในศูนย์เลี้ยงโทษจำคุกคือทำงานตามปกติได้ ทำงานบริการสังคมกับหน่วยงานทั่วไปและอาจต้องเข้าโปรแกรมการศึกษาหรือรับคำปรึกษาแนะแนว ผู้ถูกคุมความประพฤติจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าเช่าห้อง ค่าอาหาร ค่าปรับ ค่าชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และค่าอุปการะครอบครัวของตนเอง

2.5.3.5 ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ (Probation Detention Center) เป็นที่พักสำหรับผู้ถูกคุมประพฤติในชุมชน แต่ค่อนข้างแน่นหนาและมีกฎระเบียบเคร่งครัดกว่าศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก ผู้ถูกคุมประพฤติจะต้องทำงานบริการสังคมด้วยโดยอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ตลอดเวลาโดยจะเป็นระบบรักษาความปลอดภัยขั้นต่ำแบบเรือนจำ

2.5.3.6 การคุมความประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร (Probation Boot Camp) เป็นโปรแกรมที่ใช้กับผู้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์ที่มีโทษหนัก (Felony) แทนการลงโทษจำคุกระยะยาว โดยใช้ระยะเวลาในโปรแกรม 90 วัน วิธีการที่ใช้จะเป็นการฝึกแบบทหาร หลังจากครบกำหนดเวลาและออกจากโปรแกรมแล้วจะถูกคุมความประพฤติต่อ

2.5.3.7 การใช้เรือนจำ (Prison) เป็นวิธีการสุดท้ายสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคมอย่างรุนแรงหรือสำหรับผู้กระทำความผิดที่ใช้เลือกอื่นไม่ได้ผล

2.6 ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ของการพักการลงโทษ

การพักการลงโทษเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษา ที่มีเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการปล่อยตัวผู้ต้องขังโดยนำวิธีการต่าง ๆ ไปใช้ในการปล่อยตัวผู้ต้องขัง เช่น การพักการลงโทษ การอภัยโทษ การลดวันต้องโทษ (Goodtimes-Law) ซึ่งในแต่ละประเทศจะเน้นให้ความสำคัญและวิธีการดังกล่าวไปใช้มากน้อยแตกต่างกัน เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาการปล่อยตัวโดยใช้วิธีการพักการลงโทษมากที่สุด รองลงมาคือใช้วิธีการลดโทษ นอกจากนี้ก็จะเป็นการปล่อยตัวเนื่องจากได้รับโทษจนครบระยะเวลาที่กำหนดไว้แล้ว หรือการอภัยโทษ⁵² การให้ฝ่ายบริหารเข้ามามีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมในการปล่อยตัวผู้ต้องขังก่อนครบกำหนดโทษนี้ บางประเทศจะให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารสามารถดำเนินการเองได้โดยลำพังไม่ต้องผ่านการกลั่นกรองตรวจสอบจากฝ่ายตุลาการอีกชั้นหนึ่งก่อน เช่น ในประเทศไทย สามารถปล่อยตัวก่อนครบระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาได้ด้วยการอภัยโทษ การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ ซึ่งเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารที่จะดำเนินการได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการของฝ่ายตุลาการแต่อย่างใด แต่ก็มีกรควบคุมโดยนิติบัญญัติ กล่าวคือ ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดขอบเขตของการใช้อำนาจดังกล่าวไว้แล้ว ซึ่งแตกต่างกับในบางประเทศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาคำหนดให้เป็นอำนาจของศาลที่จะต้องกำหนดไว้ในคำพิพากษาว่าหากผู้ต้องหาได้รับโทษมาเพียงใดแล้วจะได้รับการพิจารณาปล่อยตัวโดยการพักการลงโทษ และเมื่อผู้ต้องขังได้รับโทษตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดแล้วก็เป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารในการดำเนินการปล่อยตัวผู้ต้องขังนั้นโดยการพักการลงโทษ แต่ก็ยังมีบางมลรัฐที่จะต้องกระทำภายใต้การพิจารณาของศาลด้วย⁵³

การพักการลงโทษเป็นภารกิจในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ภายใต้การดำเนินงานของส่วนพักการลงโทษซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนกลางของกรมราชทัณฑ์และคณะกรรมการพักการลงโทษซึ่งเป็นคณะกรรมการอิสระอันประกอบด้วยผู้แทนจากสำนักงานอัยการผู้แทนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติผู้แทนจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการผู้แทนจากกรมคุมประพฤติและผู้แทนจากกรมการแพทย์ทั้งส่วนพักการลงโทษของกรมราชทัณฑ์และคณะกรรมการพักการลงโทษปฏิบัติหน้าที่ภายใต้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์พ.ศ. 2479

⁵² From *Bureau of Justice, Probation and Parole* (p. 4), by Lawrence Greenfeld, 1986, Washington D.C.: U.S. Government Printing Office.

⁵³ จาก *บทบาทของอัยการจังหวัดในคณะกรรมการพักการลงโทษ* (หลักสูตรการฝึกอบรมนักบริหารงานยุติธรรม หลักสูตรอัยการจังหวัด รุ่นที่ 24 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด) (น. 7-8), โดย พงศ์อนันต์ การุณยวิช และคณะ, 2547, กรุงเทพฯ.

นอกจากมีหน้าที่หลักในการควบคุมผู้ต้องขังให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลแล้ว กรมราชทัณฑ์ยังมีหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับคืนเป็นคนดีของสังคม ดังนั้นเพื่อเป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจนักโทษที่ประพฤติตนดีมีความอดสาหะก้าวหน้าในการฝึกอบรมทำางานเกิดผลดีหรือทำความชอบพิเศษแก่ราชการอาจได้รับการพักการลงโทษเป็นประโยชน์ตอบแทนก็ได้โดยส่วนพักการลงโทษจะมีหน้าที่ในการรวบรวมตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับประวัติพฤติกรรมคดีสาเหตุของการกระทำความผิดการได้รับการแก้ไขอบรมขณะที่อยู่ในเรือนจำอาชีวก่อนและหลังต้องโทษข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับอุปการะและที่อยู่อาศัยหลังจากการปล่อยตัวคุมประพฤติเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาพักการลงโทษของคณะกรรมการพักการลงโทษโดยคณะกรรมการพักการลงโทษจะทำหน้าที่ตรวจสอบพิจารณากลับกรองและเสนอความเห็นต่ออธิบดีกรมราชทัณฑ์ว่าผู้ต้องขังรายใดสมควรได้รับการพักการลงโทษรายใดไม่สมควรได้รับการพักการลงโทษให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์วินิจฉัยสั่งการอนุมัติหรือไม่อนุมัติตามมติของคณะกรรมการพักการลงโทษต่อไปส่วนการติดตามดูแลหลังจากปล่อยตัวพักการลงโทษจะประสานให้กรมคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้คณะกรรมการพักการลงโทษสามารถกำหนดเงื่อนไขพิเศษเพิ่มเติมให้กับผู้ต้องขังที่จะได้รับการปล่อยตัวพักการลงโทษก็ได้ตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคลไป⁵⁴

2.6.1 ทฤษฎีการพักการลงโทษ

การพักการลงโทษมีทฤษฎีที่สำคัญพอสรุปได้ดังนี้⁵⁵

2.6.1.1 ทฤษฎีกรุณา (Grace Theory) การพักการลงโทษโดยทั่วไปถูกมองว่าเป็นการกระทำโดยผ่อนปรนในส่วนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยการพักการลงโทษนั้นเป็นการแสดงออกอย่างแท้จริงของนโยบายที่จะส่งตัวผู้ต้องขังกลับไปสู่สังคม การพักการลงโทษเป็นการกำหนดเงื่อนไขแก่ผู้ต้องขังเป็นกรณีพิเศษโดยมีคณะกรรมการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยตัวผู้ต้องขังออกไปจากเรือนจำ แต่ถ้าผู้ต้องขังละเมิดเงื่อนไขก็จะถูกยกเลิกไม่ให้มีการพักการลงโทษอีกต่อไป

2.6.1.2 ทฤษฎีสัญญา (Contract Theory) การพักการลงโทษเท่ากับเป็นสัญญาของผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษ ตกลงอย่างมั่นคงที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อที่จะได้รับอิสรภาพอย่างแท้จริงในวันข้างหน้าเมื่อพ้นกำหนดโทษ

⁵⁴ กรมราชทัณฑ์. (ม.ป.ป.). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการพักการลงโทษ*. สืบค้น 8 ธันวาคม 2557, จาก <http://www.correct.go.th/poppuk/upload/papers/p1001.pdf>

⁵⁵ From *Probation and Parole* (pp. 130-131), by Howard Abadinsky, 1977, New Jersey: Prentice-Hall Englewood Cliffs.

2.6.1.3 ทฤษฎีการควบคุม (Custody Theory) ผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติที่จะได้รับการพักการลงโทษย่อมต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ว่าด้วยการคุมขัง กฎเกณฑ์ของเรือนจำและคำสั่งของเจ้าหน้าที่เรือนจำด้วย และเมื่อได้รับการปล่อยตัวออกไปจากเรือนจำแล้วก็ยังคงต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ถูกต้องกำหนดไว้ภายใต้การควบคุมของพนักงานพักการลงโทษ การได้รับการพักการลงโทษยังถือว่าผู้ต้องขังยังมีฐานะเป็นผู้ต้องขังอยู่กึ่งหนึ่งและได้รับอิสระแล้วอีกกึ่งหนึ่ง สิทธิและความเป็นอิสระของผู้ได้รับการพักการลงโทษจึงยังคงมีการถูกควบคุมอยู่บ้าง

ทฤษฎีทั้งสามดังกล่าวเท่ากับเป็นหลักการหรือเป็นกรอบในการดำเนินการพักการลงโทษแก่ผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติเหมาะสม นอกจากนี้ ทฤษฎีดังกล่าวมาทั้งสามทฤษฎียังเป็นที่มาของการผลักดันให้เกิดมีการใช้วิธีการพักการลงโทษที่ประเทศต่าง ๆ ให้การยอมรับ ปัจจุบันทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้มากที่สุดในการพักการลงโทษ คือทฤษฎีกรุณา (Grace Theory) โดยถือว่าการพักการลงโทษเป็นความกรุณาอย่างหนึ่งให้แก่ผู้ต้องขัง หรือเป็นรางวัลในการมีความประพฤติดีอย่างไรก็ตาม ผู้ที่จะได้รับการพักการลงโทษต้องมีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์ของการพิจารณาพักการลงโทษด้วย

2.6.2 หลักเกณฑ์ของการพิจารณาพักการลงโทษ

หลักเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการพักการลงโทษนั้นจะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังเนื่องจากผู้ต้องขังที่จะได้รับการพักการลงโทษจะต้องออกไปใช้ชีวิตนอกเรือนจำและอยู่ร่วมกับคนในสังคม ดังนั้น เพื่อเป็นการประกันความปลอดภัยแก่สังคมจึงต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่สมควรจะได้รับการพักการลงโทษอย่างรอบคอบ โดยทั่วไประบบการพักการลงโทษของประเทศต่าง ๆ จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ของการพิจารณาพักการลงโทษและกำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังไว้ ดังต่อไปนี้⁵⁶

1) ประเภทของโทษ ในบางประเทศจะมีการกำหนดให้ถือเอาประเภทของโทษเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาให้พักการลงโทษได้ หรือกำหนดประเภทของโทษที่ไม่สามารถให้พักการลงโทษได้ เนื่องจากผู้ต้องขังได้กระทำความผิดบางประเภทที่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม หรือผู้ต้องขังที่เป็นผู้กระทำความผิดในคดีอุกฉกรรจ์ ควรจะควบคุมตัวไว้ให้นานเท่ากับกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล โดยไม่ได้รับการพักการลงโทษ เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานข่มขืน กระทำชำเรา การลักพาตัวเรียกค่าไถ่ เป็นต้น หรือกำหนดห้ามมิให้นำมาตรการพักการลงโทษมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิต สำหรับในประเทศไทย ในปัจจุบันยังไม่มี

⁵⁶ บทบาทของอัยการจังหวัดในคณะกรรมการพักการลงโทษ (หลักสูตรการฝึกอบรมนักบริหารงานยุติธรรม หลักสูตรอัยการจังหวัด รุ่นที่ 24 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด) (น. 9-11). เล่มเดิม.

กำหนดประเภทของโทษที่ต้องห้ามมิให้มีการพักการลงโทษ แต่ก็ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า โทษประเภทใดไม่ควรได้รับการพักการลงโทษ เช่น การลงโทษในความผิดที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ความผิดกระทำซ้ำเราเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ความผิดฐานเอาตัวไปเรียกค่าไถ่ เป็นต้น

2) ระยะเวลาที่ได้รับโทษมาแล้ว โดยทั่วไปจะมีการกำหนดระยะเวลาการรับโทษขั้นต่ำที่ผู้ต้องขังถูกควบคุมหรือขังอยู่ในเรือนจำว่าต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วเป็นระยะเวลาอย่างน้อยเท่าใดจึงจะได้รับการพิจารณาการพักการลงโทษได้ เนื่องจากมีความเชื่อว่าผู้ต้องขังต้องได้รับโทษตามคำพิพากษามาเป็นระยะเวลาหนึ่งก่อนเพื่อการฝึกฝน การอบรม แก้ไข พื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีตามเงื่อนไขของทางเรือนจำก่อน จึงจะได้รับการพิจารณา ผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ก็มีสิทธิได้รับการพิจารณาการพักการลงโทษและเมื่อได้รับอนุญาตแล้วก็สามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคมได้ตามปกติ ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยของสังคมและการปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ประเภทของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังที่จะได้รับการพักการลงโทษนั้นต้องแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะทำงานในเรือนจำ รักษาวินัยอย่างเคร่งครัด ดังนั้น จึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์ว่าผู้ต้องขังประเภทใดที่จะมีสิทธิได้รับการพิจารณาการพักการลงโทษ เช่น กำหนดว่าผู้ต้องขังที่จะได้รับการพักการลงโทษต้องเป็นนักโทษชั้นดี ชั้นดีมาก และชั้นเยี่ยมเท่านั้น นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้ต้องขังจำคุกมาแล้วหลายครั้ง ผู้ต้องขังที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิต จำเป็นต้องมีข้อบ่งชี้ที่ปรากฏชัดถึงการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะเวลานานพอสมควรก่อนที่จะอนุญาตให้ปล่อยตัวไป อีกทั้ง การพักการลงโทษยังต้องพิจารณาถึงอายุของผู้ต้องขัง รูปแบบการทำความผิด ลักษณะของผู้ต้องขังว่าเป็นอาชญากรอาชีพหรือไม่ ประกอบด้วย

4) ข้อพิจารณาอื่น ๆ ตามหลักการของ The Nation Council on Crime and Delinquency (NCCD) มีหลักเกณฑ์การพิจารณาการพักการลงโทษดังนี้⁵⁷

4.1) ประวัติอาชญากรรมของผู้ต้องขัง ลักษณะ และสภาวะแวดล้อมของอาชญากร และทัศนคติของผู้ต้องขังที่มีต่ออาชญากรรม ต่อเจ้าหน้าที่งานตำรวจที่จับกุม ต่อพนักงานอัยการ ผู้ฟ้องคดี ต่อผู้พิพากษาที่พิจารณาพิพากษาคดี และต่อผู้เสียหาย

4.2) ความประพฤติของผู้ต้องขังในเรือนจำ การสนองตอบต่อความพยายามที่จะปรับปรุงสภาพจิตใจ ศีลธรรม การศึกษา วิชาชีพ คุณลักษณะ ความสามารถ สภาพจิตใจ ร่างกาย

⁵⁷ From "The Impact of Court Decisions in the Correction Process," by Sol Rubin, 1974, p. 131, *Crime and Delinquency*.

นิสัย ทักษะคติ ชนิดของงานที่เหมาะสมกับผู้ต้องขัง ซึ่งจะทำให้มีโอกาสประสบความสำเร็จเมื่อออกไปสู่สังคมภายนอกเรือนจำ

4.3) สภาพแวดล้อมที่จะกลับไปดำรงชีวิตภายหลังได้รับการพักการลงโทษ

4.4) ชนิดของการจ้างงาน การศึกษา หรือ โปรแกรมพิเศษอื่น ๆ ที่จัดไว้ให้แก่ผู้ต้องขัง

ประการสำคัญที่สุดในการนำมาพิจารณาประกอบการพักการลงโทษก็คือผู้ต้องขังดังกล่าวมีความสามารถปรับปรุงตัวเพื่อไปสู่สังคมภายนอกเรือนจำได้ดีเพียงพอแล้วหรือไม่และมีโอกาสที่จะกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกหรือไม่

2.6.3 คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษ (Parole Board)

ในปัจจุบันได้มีการแบ่งรูปแบบของคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษ (Parole Board) ออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่⁵⁸

1) คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่มีลักษณะเป็นหน่วยงานอิสระ (Independent Agencies) การจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบนี้ มีข้อดีดังต่อไปนี้

(1) คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษอยู่ในฐานะที่ดีที่สุดที่จะส่งเสริมสนับสนุนการพักการลงโทษ และการได้รับการยอมรับจากสาธารณชน

(2) คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษสามารถควบคุม บริการจัดการพักการลงโทษได้โดยตรง สามารถประเมินและปรับปรุงระบบการพักการลงโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก

(3) การสอดส่องดูแลของเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษจะเป็นการแยกผู้ได้รับการพักการลงโทษจากการควบคุมของเรือนจำหรือทัณฑสถาน

(4) คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษสามารถรับผิดชอบและอยู่ในฐานะที่ดีที่สุดที่จะร้องขอขบประมาณจากฝ่ายนิติบัญญัติได้

อย่างไรก็ตาม มีข้อวิจารณ์ในเชิงคัดค้านคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษในรูปแบบนี้เช่นกัน โดยเห็นว่าไม่เกิดผลเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และอาจมีการพักการลงโทษผู้ต้องขังผิดคนไปก็เป็นได้⁵⁹

⁵⁸ From "Patterns of Probation and Parole Organization," by Charles Johnson and Barry Smith, 1980, *Federal probation* 44, pp. 43-51.

⁵⁹ From "A Nation Survey of Parole Organization," by Vincent O' Leary and John Nuffield, 1973, *Crime and Delinquency*, p. 380.

2) คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่เป็นส่วนหนึ่งของกรมราชทัณฑ์ การจัดตั้งคณะกรรมการในรูปแบบนี้ มีข้อดีดังต่อไปนี้

(1) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการจึงควรอยู่ภายใต้การบริหารงานของหน่วยงานเดียวกันจึงมีความเหมาะสมมากกว่าที่จะแยกหน่วยงานออกไปเพราะการแยกหน่วยงานจะก่อให้เกิดผลต่อการแข่งขันในด้านเงินทุนและเรื่องของนโยบายที่จะนำมาใช้บังคับ

(2) คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่เป็นส่วนหนึ่งของกรมราชทัณฑ์ มีความเหมาะสมในแง่ของการบริหารจัดการที่จะต้องมีความสอดคล้องต้องกันในการคัดเลือกบุคลากรและการควบคุมดูแล

(3) ปัจจุบัน กิจกรรมและวิธีการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมีหลากหลายมากยิ่งขึ้น การมีคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่เป็นส่วนหนึ่งของกรมราชทัณฑ์จะสามารถประสานงาน ควบคุมดูแลการพักการลงโทษให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือสอดคล้องกันได้ดีที่สุด

อย่างไรก็ตามการจัดรูปแบบคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่เป็นส่วนหนึ่งของกรมราชทัณฑ์ก็มีความเห็นแย้งอีกด้านหนึ่งว่า การดำเนินงานโดยคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่เป็นส่วนหนึ่งของกรมราชทัณฑ์อาจเป็นการกระทำเพื่อสนองตอบความต้องการและความจำเป็นของหน่วยงานราชทัณฑ์เองมากกว่าที่จะคำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดและชุมชน เช่น ปัญหาผู้ต้องขังลี้หนีเรือนจำ ปัญหาด้านการบริหารงานราชทัณฑ์อื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งอาจนำมาเป็นวัตถุประสงค์หลักในการพิจารณาพักการลงโทษได้⁶⁰

3) คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษซึ่งรวมอยู่กับกรมราชทัณฑ์ (Corrections Department) แต่ทำงานในฐานะที่เป็นหน่วยงานอิสระ (Independent Agency) ซึ่งเป็นรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องของการจัดรูปแบบคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่มีลักษณะเป็นหน่วยงานอิสระ (Independent Agencies) และคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่เป็นส่วนหนึ่งของกรมราชทัณฑ์ โดยนำเอาทั้งสองรูปแบบข้างต้นมารวมกัน ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษซึ่งรวมอยู่กับกรมราชทัณฑ์แต่ทำงานในฐานะที่เป็นหน่วยงานอิสระเช่นนี้ถูกมองว่าน่าจะเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดเพราะเป็นการรวมเอาข้อดีของทั้งสองรูปแบบเข้าด้วยกัน⁶¹

⁶⁰ From *The Organization of Parole System in the United State* (p. 14), by Vincent O' Leary and John Nuffield, 1972, Hackensack, N.J.: National of Crime and Delinquency.

⁶¹ Ibid.

2.6.4 การดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษ

คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษในแต่ละประเทศจะมีลักษณะหรือรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไปในหลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาจะประกอบด้วยคณะกรรมการหลายท่านซึ่งมีทั้งคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่ทำงานนอกเวลา (part time) หรือทำงานเต็มเวลา (full time) หรือทำเป็นอาชีพ⁶² และการทำงานของคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษในสหรัฐอเมริกาเองก็ยังมีหลายวิธีแตกต่างกันออกไปโดยไม่มีกฎหมายหรือหลักเกณฑ์กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน ส่วนเกณฑ์การพิจารณาพักการลงโทษก็มีเพียงบทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างกว้าง ๆ เท่านั้น โดยทั่วไปคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษจะมีอำนาจใช้ดุลพินิจวินิจฉัยและมีคำสั่งว่าให้สั่งให้พักการลงโทษแก่ผู้ต้องขังคนใดหรือไม่ ในการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษทั้งองค์คณะหรือคณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกจะทำการศึกษาข้อมูลผู้ต้องขังโดยอาจไปพบผู้ต้องขังเองโดยตรงเพื่อพิจารณาว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้หรือไม่ในการที่จะปล่อยให้ผู้ต้องขังนั้นใช้ชีวิตอยู่ในสังคมภายนอกเรือนจำ โดยคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษจะประชุมหารือกันและอาจตั้งฝ่ายบริหารของตนขึ้น (Administrative set up) เพื่อพิจารณาการพักการลงโทษผู้ต้องขังแต่ละคน ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษอาจเข้าพบผู้ต้องขังทั้งหมดหรือส่งตัวแทนคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษไปพบกับผู้ต้องขังนั้นก็เพื่อสอบสวนและนำเสนอข้อมูลไปยังคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษที่ตนเป็นองค์คณะเพื่อวินิจฉัยผลการพักการลงโทษสำหรับผู้ต้องขังนั้น เมื่อคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษลงความเห็นแล้วก็จะมีการแจ้งผลคำวินิจฉัยนั้นไปยังผู้ต้องขัง การแจ้งผลดังกล่าวไม่มีกฎหมายหรือนโยบายใดกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการไว้เป็นพิเศษ จึงขึ้นอยู่กับคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษแต่ละคณะ โดยบางกรณีจะมีการแจ้งผลการวินิจฉัยการพักการลงโทษเป็นลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตามก็ได้มีแนวความคิดที่เสนอแนะเพิ่มเติมด้วยว่าคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษควรจะแจ้งผลการวินิจฉัยเรื่องพักการลงโทษต่อหน้าผู้ต้องขังเองเพื่อแจ้งคำวินิจฉัยและเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยทันที ภายหลังจากที่ได้ทำการประชุมหารือกันแล้ว โดยเชื่อว่าแนวทางนี้เป็นการสนับสนุนให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกว่าตนมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู (Correction Process) และอาจเพิ่มความรู้สึกยุติธรรมขึ้นในใจของผู้ต้องขังนั้นได้อีกด้วย นอกจากนี้ การที่คณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษได้พูดคุย แจ้งคำวินิจฉัยพร้อมเหตุผลต่อหน้าผู้ต้องขังโดยตรงยังเป็นการส่งเสริมและเน้นถึงรูปแบบพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดที่คณะกรรมการพิจารณาพักการ

⁶² From *Corrections in the Community: Success Models in Correction Reform* (p. 234), by E. Eugene Miller and M. Robert Montilla, 1977, Reston Publishing Company, Inc. Virginia.

ลงโทษคาดหวังว่าจะพบเห็นเมื่ออนุญาตให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวด้วยวิธีการพักการลงโทษ อย่างไรก็ตาม การแจ้งผลการพิจารณาแทบจะไม่มีผลการแจ้งเหตุผลของคำวินิจฉัยเป็นลายลักษณ์อักษรและมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีการทำบันทึกด้วยคำการพิจารณาไว้เป็นหลักฐาน⁶³

2.7 หลักการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures)

องค์การสหประชาชาติได้ตระหนักว่า ผู้กระทำความผิดบางรายสามารถที่จะถูกปล่อยให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และมีความเชื่อมั่นว่าการหลีกเลี่ยงการควบคุมผู้กระทำความผิดเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน และเป็นประโยชน์สูงสุดทั้งต่อผู้กระทำความผิดและสังคม ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำไว้ที่เรียกว่า “ข้อกำหนดโตเกียว” (The Tokyo Rules)⁶⁴ เพื่อให้ประเทศสมาชิกรวมทั้งประเทศไทยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติข้อกำหนดโตเกียวนี มีแนวความคิดที่มุ่งเน้นให้มีทางเลือกอื่นเพื่อใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษจำคุก เนื่องจากการจำกัดเสรีภาพของมนุษย์ต้องมีความเหมาะสมในมุมมองด้านความปลอดภัยของชุมชน การป้องกันอาชญากรรม ความเหมาะสมในเรื่องการแก้แค้นทดแทน การยับยั้งการเกิดอาชญากรรม และการทำให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้ายของระบบงานยุติธรรมทางอาญานั้นเอง⁶⁵ ในข้อกำหนดโตเกียวได้กล่าวถึงมาตรการไม่ใช่เรือนจำว่าเป็นการตัดสินใจเลือกใช้โดยผู้มีอำนาจในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยใช้ได้กับผู้ต้องหา จำเลย และผู้กระทำความผิด โดยมีการกำหนดเงื่อนไขให้บุคคลเหล่านี้ปฏิบัติแทนการจำคุก

มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures) นอกจากจะเป็นการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำแล้ว ยังเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำรวมทั้งทำให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นไปอย่างเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่วางพื้นฐานการส่งเสริม

⁶³ *The Organization of Parole System in the United State* (p. 24). Op.cit.

⁶⁴ จาก “พนักงานคุมประพฤติจะปฏิบัติงานสืบเสาะและพินิจให้เป็นไปตาม The Tokyo Rules ได้อย่างไร,” โดย นางเยาว์ เขียวสอาด, 2543 (กุมภาพันธ์-มีนาคม), *วารสารกรมคุมประพฤติ*, 7, น. 17.

⁶⁵ จาก *การบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน* (เอกสารการประชุมนิติศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 2/2544 โครงการศึกษาวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติ สาขากระบวนการยุติธรรมทางอาญา, เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่), โดย สภาวิจัยแห่งชาติ สาขากระบวนการยุติธรรมทางอาญา, 2544, กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

การใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดและมุ่งส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและหลีกเลี่ยงกระบวนการที่เป็นทางการหรือการพิจารณาของศาลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในขณะเดียวกันก็มุ่งสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมให้มากขึ้น “ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับตัวต่อผู้กระทำความผิดให้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติ มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแก้ไขผู้กระทำความผิด และขณะเดียวกันก็มุ่งสนับสนุนผู้กระทำความผิดให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม แต่อย่างไรก็ตามการใช้ข้อกำหนดโตเกียวนี้ต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศรวมถึงจุดหมายและวัตถุประสงค์ของระบบงานยุติธรรมของประเทศนั้น ๆ ด้วย และเมื่อมีการนำข้อกำหนดโตเกียวมาใช้แล้วชาติสมาชิกต้องพยายามให้มีความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้กระทำความผิด สิทธิของเหยื่อ และผลต่อสังคมเกี่ยวกับความปลอดภัยของชุมชนและการป้องกันอาชญากรรม

มาตรการดังกล่าวมุ่งใช้บังคับกับบุคคลทุกคนทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดี พิจารณาคดี หรือถูกลงโทษ ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนของการกล่าวหาว่ากระทำความผิดขั้นฟ้องร้องของอัยการ กล่าวคือมาตรการในการไม่ควบคุมตัวใช้กับบุคคลทุกคนไม่ว่าบุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้ต้องสงสัย ผู้ถูกกล่าวหา หรือนักโทษที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกโดยเรือนจำแล้วก็ตาม ซึ่งในที่นี้จะเรียกรวมโดยย่อว่า “ผู้กระทำความผิด” (offenders) รวมทั้งให้มีการนำมาตรการไปใช้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติในด้านเชื้อชาติ ศิวิลี เพศ อายุ ภาษา ความเชื่อ ในทางศาสนา ความเห็นทางการเมือง ฐานะทางสังคม การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินแหล่งกำเนิดหรือสถานะอื่นใด⁶⁷ มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดสามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน กล่าวคือ⁶⁸

1) การไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดก่อนกระบวนการพิจารณาของศาล (Pre-trial Stage) ในการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดก่อนการพิจารณาในชั้นศาลไม่ว่าจะเป็นชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการจะต้องไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ เว้นแต่เป็นหนทางสุดท้ายที่

⁶⁶ จาก ปัญหาการนำมาตรฐานขั้นต่ำในการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดขององค์การสหประชาชาติมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 13), โดย อังศุเกตุ วิสุทธีวัฒนศักดิ์, 2547, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁶⁷ United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules), 1990.

⁶⁸ ปัญหาการนำมาตรฐานขั้นต่ำในการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดขององค์การสหประชาชาติมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 14). เล่มเดิม.

ไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมและต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการสอบสวนความผิดตามข้อกล่าวหา ตลอดจนเพื่อรักษาปลอดภัยและความสงบสุขของสังคม รวมทั้งความปลอดภัยของผู้เสียหาย เป็นสำคัญ จึงควรที่จะควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในกรณีที่มีการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ ก็ต้องปฏิบัติด้วยความมนุษยธรรมรวมทั้งให้สิทธิแก่ผู้กระทำความผิดในการอุทธรณ์ต่อศาลหรือองค์กรอื่นเพื่อตรวจสอบความถูกต้องชอบธรรมด้วย

2) การไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในชั้นพิจารณาคดีในศาลและการลงโทษ (Trial and Sentencing Stage) ในชั้นพิจารณาคดีศาลพึงพิจารณารายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงและความประพฤติของผู้กระทำความผิดทั้งในเรื่องประวัติการกระทำความผิด และพฤติการณ์การกระทำความผิดตลอดจนข้อมูลและความเห็นเกี่ยวกับวิธีการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดนั้น ในกรณีที่ศาลจะพิจารณากำหนดให้ใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวกับผู้กระทำความผิดว่าจะใช้มาตรการประเภทใดที่มีอยู่นั้น ต้องคำนึงถึงการบำบัดแก้ไขผู้กระทำความผิด การคุ้มครองสังคมและประโยชน์ของผู้เสียหาย ซึ่งศาลอาจถามความเห็นของผู้เสียหายตามสมควร

3) การไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดหลังจากมีคำพิพากษาหรือคำสั่งลงโทษ (Post sentencing Stage) เมื่อมีการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการลงโทษจำคุกในเรือนจำก็อาจบรรเทาหรือลดโทษจำคุกได้ โดยใช้มาตรการต่าง ๆ มาลดการนำตัวผู้กระทำความผิดไปจำคุก เช่น การพักการลงโทษและการจัดให้มีบ้านกึ่งวิถี การอนุญาตให้ไปเรียนหนังสือหรือทำงานเป็นเวลา และรูปแบบที่หลากหลายของการปล่อยตัวโดยมีทัณฑ์บน เป็นต้น ซึ่งมาตรการต่าง ๆ ควรตรวจสอบได้โดยศาลหรือองค์กรอื่นที่มีอำนาจโดยเฉพาะ และมาตรการไม่ควบคุมผู้กระทำความผิดควรได้รับการพิจารณาแต่เนิ่น ๆ ที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดได้กลับคืนไปใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุขโดยเร็ว

การใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดสามารถประยุกต์ใช้กับบุคคลทุกคนที่ ถูกฟ้องร้อง อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีหรือการดำเนินการตามคำพิพากษา เมื่อประยุกต์ใช้แล้ว จะต้องกระทำโดยปราศจากการแบ่งแยกในเรื่องของเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา สัญชาติ คุณสมบัติหรืออื่น ๆ การใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดจะต้องมีความเหมาะสมกับสาเหตุและความรุนแรงของการกระทำความผิดตามบุคลิกภาพและภูมิหลังของผู้กระทำความผิด โดยที่ระบบงานยุติธรรมต้องกำหนดขอบเขตกว้าง ๆ ของมาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด ตั้งแต่ขั้นก่อนฟ้องร้องจนถึงหลังการพิพากษาควรหลีกเลี่ยงกระบวนการที่เป็นทางการหรือการไต่สวน

ของศาลให้มากที่สุด โดยคำนึงถึงการคุ้มครองทางกฎหมายและหลักนิติธรรม ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่การลดจำนวนผู้กระทำความผิดที่ถูกควบคุมตัว⁶⁹

มาตรการไม่ควบคุมผู้กระทำความผิดมีวิธีการดังต่อไปนี้คือ การว่ากล่าวตักเตือน (Verbal sanction) การไม่ฟ้องโดยมีเงื่อนไข (Condition discharge) การลงโทษทางสถานภาพ (Status penalties) การปรับหรือการลงโทษทางเศรษฐกิจ (Fine and monetary penalties) การริบทรัพย์สินหรือคำสั่งยึดทรัพย์ (Confiscation) การชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่อ (Restitution to the victim) การรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษ (Suspended or deferred sentence) การคุมประพฤติ (Probation) การทำงานบริการสังคม (Community service) การส่งตัวไปรับการรักษา (Referral an attendance center) การกักขังภายในบ้าน (House arrest) วิธีการอื่น ๆ ที่เป็นการแก้ไขโดยไม่ใช้เรือนจำและการผสมผสานวิธีการต่าง ๆ เป็นต้น

การควบคุมผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัย (House arrest) ตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures) เป็นการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัย โดยอาจจะทำการควบคุมตลอดเวลา และห้ามออกจากบริเวณที่อยู่อาศัยตลอดเวลา 24 ชั่วโมง หรืออาจถูกจำกัดในบางช่วงเวลา เช่น กลางวัน หรือ กลางคืน เป็นต้น โดยจะใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) อุปกรณ์ติดตามผู้กระทำความผิด การควบคุมผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัย (House arrest) เป็นมาตรการทางเลือกในการควบคุมผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความแออัดในเรือนจำ รวมทั้งเพื่อเป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนได้ตามปกติ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพการงาน ตลอดจนการใช้ชีวิตร่วมกัน ครอบครัว ทั้งนี้ ระยะเวลาที่ผู้กระทำความผิดอยู่ระหว่างการควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์นี้ผู้กระทำความผิดจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มบำบัด ทำงานชดใช้สังคม ต้องเรียนหนังสือหรือเข้ารับการตรวจสอบเสพติด หรือ แอลกอฮอล์ ตามเงื่อนไขที่กำหนดด้วยซึ่งพิจารณาตามความเหมาะสมของผู้กระทำความผิดแต่ละคน โดยเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะออกติดตามสอดส่องผู้กระทำความผิดที่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ควบคุมผู้กระทำความผิดในคดีไม่รุนแรง ผู้ต้องขังหนุ่มและผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพักการลงโทษ⁷⁰

⁶⁹ จาก “มาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติสำหรับมาตรการการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด,” โดย อังคณา บุญสิทธิ, 2541, *วารสารกรมคุมประพฤติ*, 5(3), น. 34.

⁷⁰ จาก “การคุมขังผู้ต้องโทษนอกเรือนจำโดยอาศัยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์: อนาคตใหม่ของการลงโทษ,” โดย วีรพงษ์ บุญโยภาส, 2531, *วารสารอัยการ*, 11(129), น. 9-11.

การควบคุมผู้กระทำความผิดในที่อยู่อาศัยถือเป็นบทลงโทษในชุมชนอย่างหนึ่งที่นิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสหรัฐอเมริกา เริ่มใช้เป็นที่แรกที่เมือง Kenton รัฐเคนตักกี ใช้กับผู้ป่วยหรือมีความบกพร่องทางจิตหรือผู้ติดยาเสพติดหรือผู้ติดสุรา ซึ่งเป็นโทษที่ไม่ได้ใช้ความรุนแรง ที่นิยมใช้กันอยู่มี 2 แบบคือ แบบสำหรับใช้ในชั้นก่อนส่งตัวไปจำคุกหรือขังในเรือนจำ (Front-Door Program) และแบบสำหรับใช้ในชั้นต่อจากการลงโทษจำคุกและได้รับการพักการลงโทษ (Back-Door Program)

นอกจากนี้ การควบคุมผู้กระทำความผิดในที่อยู่อาศัยเป็นบทลงโทษที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุด ระยะเวลาของการลงโทษอาจสั้นเพียงไม่กี่ชั่วโมงจนถึงนานเป็นเวลาหลายปี อาจนำมาใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น ใช้แทนการลงโทษจำคุกโดยศาลเป็นผู้ออกคำสั่ง ใช้เป็นกลไกการปล่อยตัวจากเรือนจำอย่างมีเงื่อนไขภายใต้การคุมประพฤติของฝ่ายบริหาร หรือใช้เป็นบทลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment) ก็ได้โดยจะมีหรือไม่มีบทลงโทษอย่างอื่นร่วมด้วยก็ได้ การลงโทษเช่นนี้ สามารถควบคุมผู้กระทำความผิดไว้ในสถานที่ควบคุม (site) ที่เรียกว่า “Home” หรืออาจกักขังไว้ในบ้านจริง ๆ ซึ่งระยะเวลาหนึ่งเช่นในตอนเย็นและค่ำ และในวันสุดสัปดาห์ ตลอดจนการให้ทำงานหรือฝึกอาชีพเป็นระยะเวลาที่แน่นอนเฉพาะในวันทำการ (week-days) ก็ได้⁷¹

การควบคุมผู้กระทำความผิดในที่อยู่อาศัยเป็นวิธีการหนึ่งที่กำลังป้องกันการป้องกันผลกระทบอันเนื่องมาจากสภาพผู้ต้องขังล้นเรือนจำพร้อม ๆ กับให้โอกาสแก้ไขฟื้นฟู โดยการฝึกอบรมและพัฒนาตัวเองในชุมชน โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดประทุรร้ายต่อทรัพย์สินที่มีราคาเล็กน้อยจะถูกสั่งให้ทำงานในเวลากลางวันและให้อยู่ในเคสสถานหรือสถานที่ที่ถูกกำหนดให้อยู่ในเวลากลางคืน โดยวิธีการนี้ผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะไม่สามารถออกไปประกอบอาชีพ ผิดกฎหมายตามที่ตนถนัดได้⁷²

ประเทศไทยในฐานะชาติสมาชิก ได้มีการนำ มาตรฐานขั้นต่ำ ขององค์การสหประชาชาติ สำหรับมาตรการไม่ควบคุมตัวมาใช้อย่างเป็นทางการ โดยการนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้ซึ่งกระจายอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม มาตรฐานขั้นต่ำขององค์การประชาชาติไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดปลีกย่อยของมาตรการการควบคุมผู้กระทำ

⁷¹ จาก มาตรการหลักเกี่ยวกับการควบคุมผู้กระทำความผิดตามข้อกำหนดโตเกียว: การนำมาใช้ในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) (น. 23-24), โดย รวีวัฒน์ ชวมณีนันท์, 2544, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁷² From *Between prison* (pp. 212-214), by Norval Morris and Micheal Tony, Taward a comprehensive punishment system.

ความผิดไว้ในที่อยู่อาศัยโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (House arrest with electronic monitoring) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของมาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ ดังนั้น ชาติสมาชิกแต่ละประเทศต้องแสวงหาหลักการและวิธีการปฏิบัติ ให้เป็นที่ยอมรับและมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมของคนด้วย⁷³

2.8 เกณฑ์การกำหนดอายุผู้สูงอายุ

ในปัจจุบันประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ได้ให้คำนิยามของผู้สูงอายุหรืออายุเริ่มต้นของการเข้าสู่ความสูงวัยของบุคคลในแนวทางเดียวกับที่กลุ่มประเทศพัฒนาใช้ซึ่งมักอ้างอิงตามเกณฑ์กำหนดเกษียณอายุ (retirement age) หรืออายุที่บุคคลทั่วไปหยุดทำงาน อายุเริ่มต้นโดยเฉลี่ยอยู่ที่อายุ 60 ปี ขึ้นไป สำหรับประเทศกำลังพัฒนารวมถึงประเทศไทยและหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หรือ 55 ปี สำหรับบางประเทศในแอฟริกา) และ 65 ปีขึ้นไป สำหรับประเทศพัฒนาแล้ว

การให้คำจำกัดความหรือนิยามคำว่าผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการเกิดขึ้นเมื่อประเทศต่าง ๆ เริ่มมีการพูดถึงและพัฒนาระบบสวัสดิการสิทธิประโยชน์สำหรับกลุ่มประชากรวัยสูงอายุ ภายใต้นโยบายที่เห็นว่าเมื่อประชากรเข้าสู่วัยสูงอายุ จะมีความเสื่อมถอยทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ความสามารถในการทำงานลดลงจึงสมควรได้รับสวัสดิการจากรัฐ ดังนั้นนิยามคำว่าผู้สูงอายุ จึงมักหมายถึงวัยหลังเกษียณจากการทำงานเช่น ในประเทศอังกฤษ ซึ่งมีการกำหนดนิยามของผู้สูงอายุขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1880s-1890s อันเป็นผลมาจากการก่อตั้งระบบบำนาญวัยสูงอายุของภาครัฐ (State Old Age Pension scheme) ขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการให้คำนิยามหรือคำจำกัดความของบุคคลที่สูงอายุที่จะสามารถรับสิทธิประโยชน์ได้ โดยในยุคนั้นการนิยามก็มีปัญหาของความไม่ชัดเจนและความไม่คงที่ของเกณฑ์การพิจารณาจากการใช้เกณฑ์อายุร่วมกับเกณฑ์ความสามารถในเชิงฟังก์ชันของบุคคล นิยามผู้สูงอายุที่ได้รับสิทธิแตกต่างกันไปในแต่ละองค์กรอยู่ในช่วงอายุ 55, 60, 65, 70 และมีความแตกต่างกันระหว่างหญิง และชาย โดยพิจารณาจากความจำเป็นที่สมควรได้รับสวัสดิการร่วมด้วย เช่น ความยากจน การเป็นหม้ายของหญิง ซึ่งในท้ายที่สุด อายุของการรับบำนาญของผู้สูงอายุที่กำหนดโดยกฎหมายจากระบบบำนาญวัยสูงอายุของภาครัฐ อยู่ที่อายุ 70 ปีขึ้นไป เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เนื่องจากจะต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากกว่า ถ้ากำหนดผู้สูงอายุที่ต่ำกว่านี้ (ถูกปรับลงเหลือที่อายุ 65 ปีในภายหลัง สงครามโลกครั้งที่ 1 เนื่องจากต้องการให้คนรุ่นหลังเข้าสู่ระบบการทำงานได้มากขึ้น เป็นการลดการว่างงาน) ในขณะที่ในช่วงเวลานั้น

⁷³ จาก “มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด,” โดย อังคณา บุญสิทธิ, 2542, *วารสารยุติธรรม*, 14(4), น. 17.

บุคคลที่น่าที่จะสามารถเรียกได้ว่าเป็น “ผู้สูงอายุ” หากพิจารณาจากลักษณะภายนอกและการทำ ฟังก์ชันในการดูแลตนเอง โดยประมาณน่าจะเริ่มที่อายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป จากความไม่ชัดเจนในการ ตีความเกี่ยวกับความสูงอายุและกำหนดอายุเริ่มต้นของการเข้าสู่ความสูงอายุของบุคคล หลังจากนั้น เป็นต้นมา นิยามหรือการกำหนดความหมายของผู้ที่เป็นผู้สูงอายุ จึงมักถูกนำไปเชื่อมโยงหรือใช้ เกณฑ์อายุเดียวกับอายุเกษียณหรืออายุที่เริ่มรับบำนาญและสวัสดิการวัยสูงอายุในหลายประเทศ⁷⁴

อย่างไรก็ดี จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ที่เกิดขึ้นแล้วในหลายประเทศ ทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา การศึกษาจำนวน หนึ่งจึงได้ตั้งคำถามต่อเกณฑ์และอายุเริ่มต้นที่ใช้ในการกำหนดการเป็น “ผู้สูงอายุ” ที่เหมาะสมกับ สถานการณ์ในปัจจุบันส่วนใหญ่มีผลงท้ายด้วยข้อสรุปหรือข้อคิดเห็นต่อการเปลี่ยนหรือขยายนิยาม อายุเริ่มต้นของผู้สูงอายุไปในช่วงอายุที่สูงขึ้นแล้ว

Orimo H. ได้ทบทวนหลักการในการนิยามความเป็นผู้สูงอายุในประเทศต่าง ๆ โดย พบว่าที่ผ่านมายังคงไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการนิยามและหลักฐานสนับสนุนเชิงประจักษ์ ที่ชัดเจน โดยในงานศึกษาได้นำเสนอข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ กรณีศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ปัจจุบัน กำหนดผู้สูงอายุไว้ที่ 65 ปี โดยไม่ทราบเหตุผล ที่ผู้ศึกษาเสนอว่าควรนำมาใช้เป็นเหตุผลสนับสนุน หรือเกณฑ์ในการนิยามผู้สูงอายุโดยข้อมูลเชิงสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย ผลการสำรวจ ทศนคติต่ออายุเริ่มต้นในการนิยามผู้สูงอายุของสาธารณะ (survey of public attitude) เอกสารรายงาน ต่าง ๆ ของคณะกรรมการหรือองค์กรภาครัฐ (governmental reports) การนำเสนอและการเคลื่อนไหว ของสื่อต่าง ๆ ที่มีต่อการนิยามผู้สูงอายุ (media reports and movements) ในขณะที่ข้อมูลอีกด้านซึ่ง เป็นในเชิงวิทยาศาสตร์การแพทย์ ประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพของผู้สูงอายุ (อายุ 65 ปี ขึ้นไป) ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับในอดีต ในด้านความสามารถทางกายภาพ (physical activity) การพึ่งพิงตนเองทางฟังก์ชัน (functional independence) และระดับความยืดหยุ่นของเส้นเลือดใน สมอง (youthfulness of cerebral arteries) จากข้อมูลที่แสดงทั้งหมดในตอนท้ายของการศึกษาจึงได้ นำไปสู่ข้อเสนอว่า ในการนิยามผู้สูงอายุ สังคมควรคำนึงถึงปัจจัยด้านสถานะทางสุขภาพของคน ร่วมด้วย มากกว่าพิจารณาเฉพาะปัจจัยด้านอายุ (ตามปีปฏิทิน) เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังได้เสนอ ให้มีการขยายอายุนิยามของผู้สูงอายุในญี่ปุ่น ซึ่งปัจจุบันเริ่มต้นที่อายุ 65 ปีขึ้นไป (แต่อายุเกษียณ กำหนดที่ 60 ปี กำลังจะมีการพิจารณาเพิ่มเป็น 65 ปี) ให้เป็นในช่วงอายุที่สูงขึ้นที่อายุ 75 ปีขึ้นไป

⁷⁴ From “When does “old age begin”?: The Evolution of the English Definition,” by Roebuck, J., 1979, *Journal of Social History*, 12 (3), pp.416–428; From *I am Old and I feel: Subjective Age in Finish Adults*, by Uotinen, V., 2005, yväskylä University Printing House, Jyväskylä.; From “Managing Behavior and Emotional Issues in Older People,” *The Social Science*, 5(5), by Anthony, O.C., 2010, pp. 401–413.

แทนข้อเสนอนี้ สอดคล้องกับ Tokuda and Hinohara (2008) ซึ่งให้เหตุผลว่า เกณฑ์อายุทางการของผู้สูงอายุที่ 65 ปี เป็นเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้นเมื่อประมาณ 45 ปีที่แล้ว ในขณะที่ประชากรของประเทศมีอายุคาดเฉลี่ยเพียง 68 ปี แต่ในปัจจุบัน เมื่ออายุคาดเฉลี่ยของญี่ปุ่นเพิ่มสูงเป็น 86 ปี และ 79 ปี สำหรับ เพศหญิงและเพศชาย ตามลำดับ อีกทั้งบุคคลที่อายุ 65 ปี ยังสามารถทำงานได้อยู่ ซึ่งไม่ควรถูกปลดเกษียณด้วยเหตุผลจากการเป็นผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายทางสุขภาพ และระบบบำนาญของประเทศ รวมถึงรักษานาถของกำลังแรงงานไม่ให้หดตัวมากเกินไป เกณฑ์การกำหนดความเป็นผู้สูงอายุจึงถูกเสนอว่าควรปรับเพิ่มเป็น 75 ปีขึ้นไป⁷⁵

Long and Pfau ทำการศึกษาเกี่ยวกับความยากจนและความเปราะบางทางเศรษฐกิจของกลุ่มประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุต่าง ๆ ในประเทศเวียดนาม และพบว่าอัตราความยากจน (poverty rate) ในประชากรสูงอายุของประเทศ (60 ปีขึ้นไป) ซึ่งคาดว่าน่าจะมีอัตราที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับประชากรในวัยอื่นกลับมีอัตราที่ต่ำกว่า โดยอัตราความยากจนจำแนกตามกลุ่มอายุมีลักษณะเป็นตัวยู (u-shaped) มีอัตราที่สูงที่สุดในช่วงอายุเด็กที่สุดและสูงวัยที่สุด มีอัตราที่ต่ำที่สุดในช่วงอายุ 50-60 ปี การศึกษานี้จึงได้เสนอว่าการนิยามผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไปในปัจจุบันของประเทศเวียดนาม อาจยังเป็นในช่วงอายุที่ยังไม่น่าจะเหมาะสม ควรมีการขยายอายุเริ่มต้นของการสูงอายุออกไปโดยพิจารณาจากช่วงอายุที่บุคคลจะเริ่มประสบกับความเปราะบางหรือความยากลำบากทางเศรษฐกิจ ซึ่งแนวคิดนี้คล้ายกับประเทศอังกฤษในระยะเริ่มต้นที่มีการพิจารณาความยากจนร่วมด้วย ซึ่งถือว่าควรเป็นกลุ่มที่ได้รับสวัสดิการจากรัฐเร็วกว่ากลุ่มที่ยากจนน้อยกว่า⁷⁶

องค์การสหประชาชาติ (United Nations:UN) ได้ให้นิยาม ผู้สูงอายุ (Older person) หมายถึงประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป⁷⁷

ส่วนในประเทศไทยผู้สูงอายุหมายถึงผู้ที่มีอายุ 60 ปี มีมาอย่างยาวนาน น่าจะเริ่มมาตั้งแต่สมัยอยุธยาโดยที่ระบบมูลนาย (Corvée) ซึ่งเป็นระบบที่มีไพร่สำหรับพระมหากษัตริย์หรือขุนนางใช้เป็นกำลังแรงงานในการสงคราม หรือทำงานต่าง ๆ เช่น การทำเกษตรกรรม และการก่อสร้าง กำหนดให้สิ้นสุดการเป็นไพร่เมื่ออายุ 60 ปี ซึ่งน่าจะเป็นเพราะทางราชการเห็นว่าเป็นผู้ที่มีสุขภาพ

⁷⁵ From Reviewing the definition of “elderly,” by Orimo, H., et, al.,2006, *Japan Geriatrics Society*, 6, pp. 149–158.

⁷⁶ From “Chapter 7: The Elderly Population in Vietnam during Economic Transformation: An Overview”.in Long G. T. & and Hong, D. K. (editors), *Social Issues under Economic Transformation and Integration in Vietnam. Vietnam Development Forum (VDF)* (pp. 185–210), by Long, G. T. & Pfau, W. D., 1997.; When does “old age begin”?: The Evolution of the English Definition (pp. 416–428). Op.cit.

⁷⁷ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (ม.ป.ป.). *สังคมผู้สูงอายุ: นัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2558, จาก <http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-01.html>

เสื่อมถอย ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าคนอายุน้อยกว่า ในสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 หรือสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2034–2072) ทรงจัดให้มีการจัดระเบียบกองทัพและแต่งตั้งตำราพิชัยสงคราม โดยโปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดทำบัญชีกำลังพลใน พ.ศ. 2061 เพื่อเกณฑ์พลเมืองเข้ารับราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน โดยกำหนดให้ไพร่ที่เป็นชายอายุตั้งแต่ 18–60 ปีต้องเข้ารับราชการทหาร ยกเว้นไพร่ที่มีบุตรชายเข้ารับราชการตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้เป็นบิดาจึงพ้นหน้าที่รับราชการทหารในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปลายรัชกาลที่ 1 มีการเพิ่มอายุไพร่จาก 60 ปี เป็น 70 ปี เนื่องจากต้องการกำลังพลเพื่อการทหารเป็นจำนวนมาก ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411–2453) ได้มีการออกกฎหมายชื่อว่า “ประกาศกำหนดอายุบุคคลที่เป็นจกรรจแลปลดชรา รัตนโกสินทรศก 118 (พ.ศ. 2443)” ซึ่งลดอายุการปลดชราไพร่เป็น 60 ปี โดยทรงพระราชดำริว่า “เปนการลำบากแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินยิ่งนัก...แต่นี้ต่อไป ถ้าผู้ใดมีอายุถึง 60 ปี ให้ปลดจากเป็นคนจกรรจแลเป็นคนชรา พ้นจากราชการทั้งปวง”⁷⁸ ในรัชกาลที่ 5 ราวปี พ.ศ. 2446 ที่มีการทำบัญชีสำมะโนครัวครั้งแรก กำหนดให้ผู้สูงอายุ หรือที่เรียกว่า “วัยชรา” คือคนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป (รศรินทร์เกรย์ และคณะ, 2551) น่าจะเป็นเพราะคนในสมัยก่อนแก่เร็วกว่าคนในสมัยนี้มาก อายุ 50 ปีก็เป็นปู่ ย่า ตา ยาย แล้ว กลายเป็นผู้อาวุโสในสังคม และสมัยก่อนคนไทยมีอายุเฉลี่ยไม่ยืนยาวนักเฉลี่ย 40 กว่าปีเท่านั้นแต่ได้กำหนดอายุเกษียณของภาคราชการไว้ที่อายุ 55 ปี ตามพระราชบัญญัติเบี้ยบำนาญ ร.ศ.120 (พ.ศ. 2445) และได้มาเปลี่ยนเป็น 60 ปี ตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลราชกุมาร รัชกาลที่ 9⁷⁹ หลังจากนั้น กระบวนการทำงานของทางราชการ รวมถึงแนวคิดการให้สวัสดิการผู้สูงอายุซึ่งเริ่มในพ.ศ. 2496 ในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นการบริการในรูปแบบสถานสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง คือสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค (ปัจจุบันคือ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค) ต่อมาในปี พ.ศ. 2536 กรมประชาสงเคราะห์จึงได้จัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน หรือเรียกว่า “กองทุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ” ตามมติเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2535 โดยดำเนินการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจน ถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว หรือไม่มีครอบครัว โดยคัดเลือกมาหมู่บ้านละ 3–5 คน โดยจ่ายเบี้ยยังชีพให้คนละ 200 บาทต่อคนต่อเดือน

⁷⁸ จาก *ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. 2352–2453 ด้านเศรษฐกิจ*, โดย ชัย เรืองศิลป์, 2527, กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์.

⁷⁹ จาก *ระบบการเกษียณอายุตามลักษณะงาน* (รายงานผลการวิจัย), โดย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2542, กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

การดำเนินการเรื่องเบี้ยยังชีพเป็นความรับผิดชอบของศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน เพื่อพิจารณาหาผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติและสิทธิในการรับสิทธิ ต่อมาในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2541 จึงปรับเบี้ยเพิ่มเป็น 300 บาทต่อคนต่อเดือนโดยได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนมิยาซาวา⁸⁰

พ.ศ. 2546 ได้มีการออกตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดย “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทยต่อมาในปี 2552 ตามราชกิจจานุเบกษา ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ พ.ศ. 2552 โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และมติที่ประชุมคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2552 กำหนดให้มีการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ไม่เป็นผู้ที่ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเงิน 500 บาทต่อคนต่อเดือน ต่อมาในปี 2555 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ โดยกำหนดเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้ ผู้สูงอายุ 60–69 ปี จะได้รับ 600 บาท อายุ 70–79 ปี จะได้รับ 700 บาท อายุ 80–89 ปี จะได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป จะได้รับ 1,000 บาท⁸¹ ดังนั้นเช่นเดียวกับต่างประเทศ ความหมายของผู้สูงอายุในประเทศไทยจึงผูกติดไปกับอายุเกษียณและอายุที่ได้รับสิทธิ

กล่าวโดยสรุป ผู้สูงอายุ (Older หรือ Elderly person) หรือบางคนเรียกว่า ผู้สูงวัย เป็นคำที่บ่งบอกถึงตัวเลขของอายุว่า มีอายุมากโดยนิยมนับตามอายุตั้งแต่แรกเกิด (Chronological age) หรือทั่วไปเรียกว่า คนแก่ หรือคนชราโดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรืออยู่ในวัยชรา และให้ความหมายของคำว่า ชรา คือ แก่ด้วยอายุชำรุดทรุดโทรม นอกจากนั้นยังมีการเรียกผู้สูงอายุว่า ราษฎรอาวุโส (Senior citizen) ส่วนองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) และองค์การสหประชาชาติ (United Nations, UN) ใช้คำในภาษาอังกฤษของผู้สูงอายุว่า Older person or elderly person โดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้คำนิยามของ “ผู้สูงอายุ” เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป⁸² ส่วนองค์การอนามัยโลก กำหนดให้ ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปี หรือมากกว่า

⁸⁰ เจียมจิต แสงสุวรรณ. (2555). *นโยบาย กฎหมาย และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2558, จาก <http://nu.kku.ac.th/elearning/250213/UserFiles/File/นโยบายกฎหมายและแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ.pdf>

⁸¹ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กลุ่มยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ. (2554). *การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุแบบขั้นบันได ตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2558, จาก http://www.oppo.opp.go.th/news-update/info/OlderMoney_131254.pdf

⁸² คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (ม.ป.ป.). *สถานการณ์ผู้สูงอายุ*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2558, จาก http://commed1.md.kku.ac.th/site_data/myort2_78/29/SUMMER2012/Elderly1.pdf

เมื่อนับตามวัย หรือผู้ที่สังคมยอมรับว่าสูงอายุจากการกำหนดของสังคม หรือผู้ที่เกษียณอายุจากการทำงานเมื่อรับตามสภาพเศรษฐกิจในประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์ที่อายุ 65 ปี⁸³ สำหรับในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้บุคคลที่มีอายุ 60 ปี บริบูรณ์ และมีสัญชาติไทยเป็นผู้สูงอายุ⁸⁴ ดังนั้น เพื่อความเข้าใจในการศึกษาวิจัยที่จะกล่าวต่อไปใน ภายหน้า ผู้สูงอายุตามความหมายของการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงให้หมายถึงบุคคลที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ ขึ้นไป

2.9 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ

ผู้ต้องขังสูงอายุที่อยู่ในเรือนจำ ทณฑสถานต่าง ๆ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีจำนวนน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ต้องขังทั่วไปซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อยู่วัยหนุ่มหรือวัยฉกรรจ์ เช่น ในประเทศ สวีเดน ประเทศแคนาดา และประเทศอินเดียมีผู้ต้องขังที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเพียงร้อยละ 1 ของ จำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด⁸⁵ ซึ่งไม่แตกต่างจากสถิติของผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทยที่ได้มีการ จำแนกอายุของผู้ต้องขังเด็ดขาดโดยใช้เกณฑ์อายุ 60 ปีขึ้นไป และปรากฏว่ามีผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าว อยู่เพียงร้อยละ 1.78 ของจำนวนผู้ต้องขังประเภทเด็ดขาดทั้งหมด⁸⁶

Lee H. Bowker ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศต่าง ๆ พบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีรายงานการศึกษาเรื่องผู้ต้องขังสูงอายุที่ใช้เกณฑ์การแบ่งอายุตั้งแต่ 50 ปี ขึ้นไป ซึ่งปรากฏว่ามีกลุ่มผู้ต้องขังสูงอายุดังกล่าวร้อยละ 16 จากจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดและใน จำนวนนี้เป็นผู้ต้องขังที่รับเข้าใหม่ร้อยละ 11 จากตัวเลขดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่ามีผู้ต้องขังสูงอายุ จำนวนหนึ่งเข้ามาต้องโทษจำคุกตั้งแต่อายุไม่ถึง 50 ปี และถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำจนกระทั่งได้ผ่าน เลยวัย 50 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ได้มีรายงานการศึกษาเกี่ยวกับผู้ต้องขังสูงอายุในมลรัฐฟลอริดา พบว่าผู้ต้องขังอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 211 คน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอายุ 61-65 ปี โดยบุคคล เหล่านี้ได้กระทำความผิดฐานฆ่าคนตายและทำร้ายร่างกาย ถึงร้อยละ 53 กระทำความผิดฐานข่มขืน กระทำชำเรา ร้อยละ 7 และกระทำความผิดฐานบวมกอนาจาร ร้อยละ 7 ซึ่งในเรื่องนี้คนส่วนใหญ่

⁸³ World Health Organization, 2010.

⁸⁴ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่ง มีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย.

⁸⁵ From *Correction, the Science and the art* (pp. 133-134), by Lee H. Bowker, 1982, New York: Macmillan Publishing Co., Inc.

⁸⁶ จาก สถิติเด็กติดผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์ ผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังพิการ และผู้ต้องขังที่ไม่มี ญาติเยี่ยมทั่วประเทศ ประจำเดือนกันยายน 2557 (ข้อมูล ณ วันที่ 5 พฤศจิกายน 2557), โดย กรมราชทัณฑ์, 2557.

มักจะคิดว่าผู้ต้องขังสูงอายุได้ก่ออาชญากรรมที่รุนแรงต่าง ๆ ขึ้นในขณะที่พวกเขายังมีอายุไม่มากนัก แต่ผลจากการที่ต้องรับโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำได้ทำให้บุคคลเหล่านี้กลายเป็นผู้ต้องขังสูงอายุไปในที่สุด อย่างไรก็ตาม ได้มีผลการศึกษาวิจัยที่คัดค้านความคิดดังกล่าว โดยพบว่าใน New York นั้นผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่ได้ถูกพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกในขณะที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และมีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่ได้รับโทษจำคุกมากกว่า 25 ปีขึ้นไป ย่อมแสดงให้เห็นว่าบุคคลเหล่านี้ได้ก่ออาชญากรรมขึ้นในขณะที่พวกเขาอยู่ในวัยสูงอายุแล้ว สำหรับการดำเนินชีวิตในเรือนจำนั้น Lee H. Bowker ได้ศึกษาพบว่าผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่จะพยายามประพฤติตนตามกฎ ระเบียบของเรือนจำอย่างเคร่งครัด และมักจะอยู่ฝ่ายเดียวกับเจ้าหน้าที่เรือนจำมากกว่าฝ่ายผู้ต้องขังด้วยกัน เนื่องจากผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้จะได้รับประโยชน์จากการกระทำดังกล่าวหลายประการ เช่น ประโยชน์ในด้านความมั่นคงปลอดภัยจากการตกเป็นเหยื่อของผู้ต้องขังที่อายุน้อยกว่า การมีสถานภาพสูงขึ้น และการได้อยู่ห่างไกลจากผู้ที่ยู่น้อยกว่า เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ต้องขังสูงอายุบางคนก็คิดสุราก็ได้พยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่เพื่อที่จะได้รับความไว้วางใจ และสามารถลักลอบนำสุราเข้าไปในเรือนจำได้ อย่างไรก็ตาม การที่ผู้ต้องขังสูงอายุพยายามหลีกเลี่ยงจากผู้ต้องขังอื่นดังกล่าวมาข้างต้นนี้ย่อมหมายถึงการที่บุคคลเหล่านี้จะไม่ได้รับประโยชน์จากสวัสดิการและการบันเทิงต่าง ๆ เท่าที่จะหาได้จากในเรือนจำด้วย นอกจากนี้ Lee H. Bowker ยังได้ศึกษาพบว่าผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่รู้สึกว่าได้รับผลกระทบจากการต้องโทษจำคุกในเรือนจำคือการสูญเสียความแข็งแรงและความกระฉับกระเฉง ซึ่งแท้ที่จริงแล้วอาจจะเป็นผลมาจากการต้องโทษจำคุกเป็นระยะเวลาานาน หรือผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เข้าสู่วัยชราก็เป็นได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่จะมีสุขภาพดีกว่าคนสูงอายุทั่วไปที่อยู่ตามสถานพยาบาลต่าง ๆ ทั้งนี้ เนื่องมาจากเงื่อนไขที่แตกต่างกันของสถานพยาบาลกับเรือนจำ และนอกจากนั้น ผลการศึกษายังปรากฏอีกด้วยว่าสถานภาพทางสังคม การต้องการหย่าร้างกับคู่สมรส ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขังสูงอายุแต่อย่างใด

Neal Shover ยังได้ทำการศึกษาผู้กระทำความผิดซึ่งอยู่ในวัยกลางคนขึ้นไปเกี่ยวกับเรื่องวิถีชีวิตอาชญากร รวมทั้งประสบการณ์และความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติซึ่งพวกเขาได้รับภายใต้กระบวนการยุติธรรม โดย Neal Shover ได้จำแนกความรู้สึกของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพท้อแท้สิ้นหวัง (The Despairing) ผู้ที่ได้รับความพึงพอใจ (The Satisfied) และผู้ที่มีจิตใจสองฝักสองฝ่าย (The Despairing)⁸⁷

ผู้ที่ตกอยู่ในสภาพท้อแท้สิ้นหวัง (The Despairing) จะมีความรู้สึกไม่พึงพอใจในสถานการณ์ที่เป็นอยู่และในขณะที่เดียวกันก็รู้สึกด้วยว่าไม่มีหนทางที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งใดได้

⁸⁷ From *Aging Criminals* (pp. 127-139), by Neal Shover, 1985, California: Sage Publications., Inc.

โดยความรู้สึกที่อึดอัดที่สั่นไหวนี้จะรุนแรงอย่างยิ่ง ถ้าบุคคลนั้นเห็นว่าความสั่นไหวดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากปัญหาภายในความบกพร่องหรือความขาดแคลนของตนเอง ผู้กระทำความผิดที่อยู่ในสภาพที่อึดอัดที่สั่นไหวนี้ จะมีความรู้สึกเสียใจอย่างยิ่งกับการสูญเสียช่วงเวลาในอดีตของตนไปอย่างเปล่าประโยชน์กับการประกอบอาชญากรรมและการต้องโทษจำคุก ทำให้เขาไม่สามารถที่จะดำเนินชีวิตในสังคมภายนอกต่อไปได้อย่างคนธรรมดาสามัญและนอกจากนั้นพวกเขายังเสียใจอย่างยิ่งที่การต้องโทษของเขาก่อให้เกิดความเดือดร้อน หายนะแก่บุคคลอื่น เช่น มารดา ภริยา หรือบุตรกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะสำนึกในผลของการกระทำความผิดและตระหนักดีว่ามันไม่ได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะความผิดพลาดของตนเองและไม่มี ความหวังใด ๆ ที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตให้พ้นไปจากสภาพที่เป็นอยู่นี้ได้ หลายปีที่บุคคลเหล่านี้ประกอบอาชญากรรมและต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำทำให้พวกเขาสูญเสียโอกาสที่จะเลือกทำในสิ่งที่ดีและได้รับความสำเร็จในชีวิต เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอก พวกเขามักจะเปรียบเทียบตนเองกับญาติพี่น้องหรือคนรุ่นเดียวกันที่ประกอบอาชีพสุจริตและประสบความสำเร็จ มีความสุขสบายทางวัตถุและมีความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่ดีในสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันสำหรับกลุ่มบุคคลเหล่านี้ แม้ว่าพวกเขาจะต้องการดำเนินชีวิตในทางที่ดีและถูกต้องต่อไปพวกเขาก็ไม่สามารถทำได้เพราะการต้องโทษจำคุกที่ยาวนานและอายุที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้พวกเขาไม่มีความหวังและโอกาสใด ๆ เหลืออยู่อีก และในบางครั้งแม้แต่เรื่องที่อยู่อาศัยหรือที่พักพิงภายหลังพ้นโทษก็ยังเป็นปัญหาใหญ่สำหรับพวกเขา ผู้ต้องขังสูงอายุที่ได้กระทำผิดซ้ำจันต้องกลับมารับโทษจำคุกซ้ำอีกนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ตกอยู่ในสภาพที่อึดอัดที่สั่นไหว บางคนตกอยู่ในสภาพเช่นนี้อาจถึงกับต้องฆ่าตัวตายในที่สุด เพราะคนกลุ่มนี้ไม่มีความหวังที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้โดยถูกกฎหมาย บุคคลกลุ่มนี้จะกลายเป็นคนสิ้นคิด (Desperated) ซึ่งเมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษไปก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้และยอมประกอบอาชญากรรมที่มีความเสี่ยงสูง เพราะเห็นว่าตนไม่มีอะไรจะสูญเสียมากไปกว่านี้อีกแล้ว ถ้าประสบความสำเร็จก็อาจมีเงินใช้ไปชั่วชีวิต หรือถ้าถูกจับกลับไปต้องโทษจำคุกในเรือนจำก็จะได้รับการปฏิบัติที่ดี มีผู้ดูแลให้การรักษาซึ่กคิดว่าอยู่นอกเรือนจำอย่างอดอยากเสียด้วยซ้ำ บางรายอาจจะยอมกระทำความผิดอย่างโง่ ๆ โดยที่ไม่ได้ต้องการเงินและไม่สนใจว่าจะถูกจับหรือไม่ เหตุผลที่แท้จริงก็คือพวกเขารู้สึกว่าตนเองไม่สามารถจะดำเนินชีวิตอยู่นอกเรือนจำต่อไปได้และยินดีที่จะใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำมากกว่า โดยสรุปแล้ว บุคคลที่ตกอยู่ในสภาพที่อึดอัดที่สั่นไหว เชื่อว่าชีวิตที่ดีในโลกภายนอกได้ผ่านเลยไปแล้วและพวกเขามองไม่เห็นหนทางที่จะหวนกลับคืนสู่โลกภายนอกได้อย่างผู้มีความหวังอีกต่อไป

ผู้ที่ได้รับความพึงพอใจ (The Satisfied) จะถือว่าตนเองเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งซึ่งในสายตาของบุคคลกลุ่มนี้เห็นว่าความสำเร็จจะได้มาด้วยวิถีทางใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นหนทางที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือการก่ออาชญากรรมและในขณะที่คนกลุ่มนี้รู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จอันเป็นผลจากการก่ออาชญากรรมพวกเขามักจะยอมรับในวัฒนธรรมย่อยของอาชญากรว่าเป็นสิ่งที่ดีด้วยโดยพวกเขามักจะมองสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเป็นเพราะปัจจัยภายนอกโดยการโยนความผิดไปให้กับสิ่งที่ไม่เป็นตัวตนแต่มีอิทธิพล เช่น เศรษฐกิจ การกดขี่ทางเชื้อชาติ หรือสภาพครอบครัวที่แตกแยก เป็นต้น สภาพชีวิตความเป็นอยู่ในระหว่างต้องโทษจำคุกนั้นบุคคลกลุ่มนี้เห็นว่าการกระทำผิดในอดีตได้ก่อให้เกิดผลเสียหายในช่วงระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น และยิ่งไปกว่านั้นการต้องโทษจำคุกกลับดูเหมือนจะเป็นประสบการณ์ที่ดีและบางทีอาจเป็นเรื่องที่จำเป็นเสียด้วยซ้ำเพราะมิฉะนั้นแล้วพวกเขาที่จะต้องกระทำผิดต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะถูกทำร้ายหรือถูกฆ่าตายในที่สุด⁸⁸

ผู้ที่มีจิตใจสองฝักสองฝ่าย (The Ambivalent) จากการศึกษาของ Neal Shover พบว่ายังมีคนกลุ่มเล็ก ๆ อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความรู้สึกไม่ยินดียินร้ายกับชีวิต คือจะพอใจก็ไม่ใช่ว่าไม่สบายใจก็ไม่เชิง บุคคลเหล่านี้จะมีความไม่พึงพอใจต่อสภาพชีวิตในปัจจุบันแฝงอยู่อย่างไม่รู้ตัว คือมีความรู้สึกคล้ายกับว่าตนยังไม่สมปรารถนาในบางสิ่งบางอย่างและในเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ทางอาชญากรรมและการต้องโทษจำคุกนั้น บุคคลกลุ่มนี้เห็นว่าประสบการณ์ดังกล่าวเป็นความผิดอย่างหนึ่งซึ่งคนเราอาจจะกระทำได้ สำหรับความรู้สึกนึกคิดที่ผู้ต้องขังสูงอายุมีต่อผู้ต้องขังอื่น ๆ พบว่าผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่าผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยหนุ่มมักนิยมใช้กำลังรุนแรงชอบก่อเสี้ยมอีกทีก็และสร้างความไม่เป็นระเบียบในเรือนจำ นอกจากนั้นในหมู่ผู้ต้องขังหนุ่มก็มักจะถูกครอบงำด้วยผลประโยชน์และเรื่องอื่น ๆ รวมทั้งมองว่าผู้ที่ไม่แสดงความเป็นชายชาตรีนั้นไร้ค่าและเป็นที่น่าเหยียดหยัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้มักจะทำให้ผู้ต้องขังสูงอายุเกิดความรู้สึกขัดเคืองและเดือดดาลอย่างยิ่ง ในขณะที่ผู้ต้องขังหนุ่มส่วนใหญ่จะมีปัญหาการปรับตัวทั้งทางด้านสังคมและจิตใจให้เข้ากับสภาพของเรือนจำ มีปัญหาการปฏิบัติตามระเบียบวินัย และการถูกลงโทษบ่อยครั้ง กลุ่มผู้ต้องขังสูงอายุกลับจะใช้ประสบการณ์ของตนสอนให้รู้จักวิธีการหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ผิดระเบียบต่าง ๆ เรียนรู้ที่จะไม่กระด้างกระเดื่องต่อเจ้าหน้าที่และคำสั่งต่าง ๆ อย่างเปิดเผยและสามารถตัดขาดจากสังคมภายนอกได้ดีกว่าผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยหนุ่ม Harry E. Allen และ Clifford E. Simonsen ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าจำนวนผู้ต้องขังสูงอายุในสหรัฐอเมริกา มีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันทำให้

⁸⁸ จาก *แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุ: ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำบางขวาง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหบัณฑิต) (น. 40), โดย พรทิพย์ รัตคนชัยฤทธิ์, 2539, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผู้ต้องขังสูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นนี้มาจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ⁸⁹ (1) ผู้ต้องขังสูงอายุที่กระทำความผิดตั้งแต่ยังอยู่ในวัยฉกรรจ์และต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำจนกระทั่งเข้าสู่วัยสูงอายุ (2) ผู้ต้องขังสูงอายุที่กระทำความผิดบ่อยครั้งและเข้าออกเรือนจำหลายหนจนกระทั่งเข้าสู่วัยสูงอายุ และ (3) ผู้ต้องขังสูงอายุที่เคยต้องโทษมาก่อน ในขณะที่ยังอยู่ในวัยหนุ่มและหลบมาต้องโทษซ้ำอีกเมื่อเข้าสู่วัยชราโดยผู้ต้องขังสูงอายุกลุ่มนี้เป็นกลุ่มอาชญากรที่พร้อมจะกระทำความผิดใหม่ได้เสมอและมักจะเป็นบุคคลที่มีบุคลิกลักษณะก้าวร้าว ผู้ต้องขังสูงอายุทั้งสามกลุ่มนี้ต่างก็มีลักษณะปัญหาเฉพาะของแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป ดังนั้นวิธีการปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้จึงควรจะมี ความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมด้วย อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุโดยทั่วไปนั้น Harry E. Allen และ Clifford E. Simonsen เห็นว่าควรจะทำให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องสภาพปัญหาและความต้องการอันเป็นลักษณะเฉพาะของผู้ต้องขังสูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายที่ทรุดโทรมเสื่อมถอย โรคประจำตัวที่มีมาแต่เดิมและความบกพร่องเกี่ยวกับสรีระซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้ผู้ต้องขังสูงอายุต้องการการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษในด้านบริการรักษาพยาบาล และนอกจากนั้นเรื่องของผู้ต้องขังสูงอายุควรจะได้รับ การดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษยังได้แก่ ความต้องการด้านอาหาร ซึ่งควรจะมีอาหารสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุที่แตกต่างจากผู้ต้องขังอื่น ๆ การเอาใจใส่ดูแลอย่างจริงจังในเรื่องที่อยู่อาศัยหลับนอน ความปลอดภัยของสถานพยาบาลในเรือนจำ ความปลอดภัยจากผู้ต้องขังอื่น รวมทั้งการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมในด้านอื่น ๆ นอกจากนั้น Harry E. Allen และ Clifford E. Simonsen ยังได้ให้ความเห็นว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุเป็นเรื่องที่นักบริหารงานราชทัณฑ์ควรจะทำ ความเข้าใจในปัญหาและเตรียมวางแผนการที่เหมาะสมไว้ล่วงหน้าเพราะจำนวนผู้ต้องขังสูงอายุมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งยังจะมีกลุ่มผู้ต้องขังที่ต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำเป็นระยะเวลายาวนานโดยไม่ได้รับการพักการลงโทษ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะกลายเป็นผู้ต้องขังสูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดีในอนาคตต่อไปอีกด้วย ซึ่ง Lee H. Bowker ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุที่สอดคล้องกันว่าการปฏิบัติที่เหมาะสมนั้นจะต้องคำนึงถึงบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของผู้ต้องขังสูงอายุ โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องสุขภาพร่างกาย ความอ่อนแอทางร่างกายที่จะทำให้ตกเป็นเหยื่อของผู้ต้องขังอื่น ความไม่รู้หนังสือและการขาดความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎระเบียบด้านการรักษาพยาบาล นอกจากนั้น Lee H. Bowker ยังได้ให้ข้อสังเกตว่าผู้ต้องขังสูงอายุมักจะ จะไม่ได้รับความสนใจในแง่ของโอกาสที่จะกลับเข้ามาสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งนักบริหารงานราชทัณฑ์ควร

⁸⁹ From *Corrections in America; An Introduction* (pp. 448-449), by Henry E. Allen and Clifford E. Simonsen, 1989, New York: Macmillan Publishing Co. Inc.

คำนึงถึงเรื่องดังกล่าวและจัดเตรียมให้ผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุขต่อไปด้วย⁹⁰

---

⁹⁰ *Correction, the Science and the art* (p. 135). Op.cit.